

KULTÚRA

ROČNÍK XI. – č. 17

DVOJTÝŽDENNÍK ZÁVISLÝ OD ETIKY

8. OKTÓBRA 2008

Vydáva Factum bonum, s. r. o. • Šéfredaktor Teodor Križka • Redakcia: Sološnická 41, 841 05 Bratislava, Tel./fax: 654 12 388 • e-mail: redakcia@kultura-fb.sk • Cena 29 Sk • 0,93 €

Snímka: archív

Len teraz sme smútili za 14 ľuďmi, ktorí zahynuli v autobuse v Chorvátsku. Mali sme dokonca štátny smútok. Nedávno sme smútili za 42 vojakmi, ktorí zahynuli v lietadle, keď sa vracali domov z misie. Dali sme im postaviť v Maďarsku pomník. Je to naozaj pekné spomenúť si na zomrelých. Ale nie je pekné nechať zabíjať nevinné deti. Denne! Nie 10, nie 14 ako v Chorvátsku, nie 42 ako vojakov, ani nie 420, ale 14 200, teda denne 45 detí sa nenarodí! Ešte raz - denne zabijeme na Slovensku 45 detí! A to si hovoríme ľuďia? My všetci sme za to zodpovední. Ešte pred sto rokmi mohol pán sedliaka voľne zabiť, kedy sa mu zachcelo. Dnes je to vražda a musí ísť do väzenia. Spoločnosť urobila predsa úžasný vývoj. Ale nemôžeme sa zastaviť. Zabíjať svoje nenarodené deti je zločin. Veď aký je to rozdiel, či niekto zabije 35 ročného, 20 ročného, 10 ročného alebo 5 ročného človeka? Podľa zákona žiadny. Aj ročného aj novorodenca zabiť je podľa zákona vražda. A 6 mesiacov predtým - to je nič. Je to normálne? O tomto je to všetko. O poľudštení tejto spoločnosti.

Čo nám hovorí veda na počiatok ľudského života? Nový život vzniká počatím - teda splynutím otcovskej a materskej pohlavnej bunky a

Holokaust nenarodených

PETER GABURA

vytvorením blastocysty. Ľudský plod je človekom od počatia. Tehotná žena nikdy nehovorí o embryu alebo o plode pod svojím srdcom. Vždy len o dieťati. Prenatálne dieťa nie je navyše nejakým pasívnym partnerom v tehotenstve, ale veľmi aktívnym a vnímavým „pasažierom v maternici“. Vedie s matkou neprestajný dialóg na rôznych úrovniach - fyziologickej, psychologickkej, duchovnej aj sociálnej. Rád používam informácie z rozhovoru, ktorý pred časom bol uverejnený v denníku Pravda s pánom Prof. MUDr. PhDr. Peter G. Fedor-Freyberghom, DrSc. - gynekológom, pôrodníkom, psychológom a psychiatrom:

„K správne pochopeniu vývoja nenarodeného dieťaťa je veľmi dôležité pochopiť priebeh komunikácie. Spočiatku ide o biochemické signály a zmyslovú komunikáciu, neskôr aj psychickú interakciu na nevedomej či podvedomej úrovni. Jedná sa o rôzne podprahové signály. Napríklad želania matky a otca mať syna sa dostávajú týmito cestami aj k prenatálnemu dieťaťu. A ono to cíti, a keď sa narodí ako dievča, môže mať z toho traumy, lebo „vie“, že mala byť chlapcom. Nie je vylúčené, že to má vplyv dokonca na sexuálnu identitu. Prenatálne dieťa v maternici sa učí. Keby sa neučilo, tak by neprežilo. Prenatálne obdobie totiž nepredstavuje pre dieťa len obdobie rastu, ale aj čas adaptácie.

(Pokračovanie na 4. strane)

V spoločenskom a politickom kontexte sa zvyknú chyby, ba i zločiny prehliadať. Vyťahujú sa iba účelovo, ak slúžia ako baranidlo na brány pevnosti protivníka. Ale v univerzálnom, ontologickom zmysle tomu tak nie je. Omyly a zločiny trvajú a majú svoje konzekvencie. No hovorte to ľuďom, ktorí sa nechali oslepiť ľžou, že svet je len akosi materiálnou hračkou, že v ňom jediným vedomím je ľudské vedomie, a teda človek je boh, on určuje mieru hodnôt, on je mierou užitočnosti a škodlivosti, on je kritériom morálky.

Ale život plynie a potvrdzuje i pomátenosť osvietencko-materialistického pohľadu na súčasnú. Väčšina síce ešte zotrvačne pokračuje v omyloch, no lísky na strome sa už hýbu, iný

Transcendencia viny

TEODOR KRIŽKA

viator prichádza. Ľudstvo si prsto buď uvedomí, že musí uznať autoritu, ktorá ho presahuje, alebo sa utopí v rašelinisku vlastných pochybení. Alebo si uvedomí, že neboli chybou len plošné meliorizácie, ktoré sa uskutočňovali i v USA, nielen v našom priestore, no chybou je i zanedbávanie ekológie ducha, alebo si tragické obdobia dejín zopakujeme nanovo, lenže už s použitím a vyspelejších technológií a sofistikovanejších metód.

Kedysi, pred rokmi, sme uverejnili filozofickú úvahu (tuším) s názvom Politický program slovenského národa. Autorka v ňom so stoickým pokojom poukázala práve na transcenciu viny. Na súvislosť medzi minulosťou a budúcnosťou, medzi projektovaním budúceho štastia a prosperity a odčinením minulých vín. V tejto súvislosti nám médiá od rána do večera pripomínajú holokaust židov počas hitlerovského nacionálneho socializmu. Áno, bol to obľudný zločin. Riešiť akýkoľvek problém fyzickou likvidáciou skupiny obyvateľstva je prsto neprípustné, lebo je to útok na samu podstatu zmyslu ľudskej existencie. Ale rovnako neprípustné je jedným zločinom zastierať iné, ktoré ešte trvajú, ba takpovediac naberajú na obrátkach. Mám na mysli holokaust nenarodených detí.

Nebudem uvádzať absurdnosť, že investujeme miliardy do budovania nemocníc a zachraňujeme každého človeka bez výberu, či je spoločensky hodnotný, či ani nie, či sa mu úraz stal v práci, alebo si ho spôsobil sám svojou nedbanlivosťou, či nebudaj pohrdaním vlastným životom, a na druhej strane považujeme za samozrejmosť želané potraty, ktoré médiá kladú na úroveň ústnej hygieny. Nech si myslí kto chce, čo chce, je to zločin. Je to dôkaz barbarizácie tzv. moderného človeka. Je to znak otupenie individuálneho i spoločenského svedomia a potreba veľa dôkazov na to, že každé otupenie vedomia a svedomia má za následok úpadok a katastrofu bez ohľadu, či nastúpi hneď, alebo až s odstupom času.

(Pokračovanie na 2. strane)

www.kultura-fb.sk

Šermovanie slovenským strašidlom antisemitizmu je tradičným klíšé, ktoré sa opakuje vždy, keď sa bojovníkom svetoobčianstva javí, že čosi sa neuberá podľa žiaduceho scenára: Nie je totiž nič ľahšie, než osočenie z antisemitickej nenávisti a ty, občan, dokazuj opak. Súčasné dianie na Slovensku nie je v podstate nič nové, ani originálne. Podobné protislovenské ťaženia sa po zmene režimu v roku 1989 opakovali vždy, keď sa javilo účelné slovenskú scénu zahnať do slepej uličky a ešte lepšie k míru, všetko pod kepienkou tolerancie.

So záujmom som si prečítal text bojovej lode tohto regimentu tolerancie, periodika SME z 6. septembra 2008. V článku „Je výhodnejšie o antisemitizme vôbec nehovoriť“ Monika Tódová uvádza, že Mečiar mal okolo seba ľudí ako Hofbauer, ktorí mali hrozné výroky. Nemám ani tušenie, kto je autorka tejto perly ducha na adresu mojej osoby, nikdy som s touto osobou neprišiel do akéhokoľvek kontaktu, a preto škoda, že moje údajné hrozné výroky neuviedla, nech sa o nich aspoň takouto formou čo-to dozviem. Takýmto spôsobom je totiž možné osočiť kohokoľvek z čohokoľvek. Podobá sa to na hádzanie lajny spoza rohu!

„Skvostnú“ tému antisemitizmu odštartovala krátko po „nežnej revolúcii“ nezabudnuteľná veľvyslankyňa Václava Havla Rita Klímová, ktorá v hlavnom meste USA osočila len tak pre nič za nič všetkých päť miliónov Slovákov z antisemitizmu, a to nie zo štandardného, ale rovno genetického. Bola to jednoducho veľkorysá ohadzovačka spoza rohu na všetkých Slovákov a nešťácala čas malichernosťami z dielne rasistickej protislovenskej genetiky.

Slečne Monike (či pani?) si dovoľím poznamenať, že ako žurnalista som držiteľom dvoch vysokých žurnalistických vyznamenaní, zo Slovenska aj zo zahraničia. Dovoľím si pripomenúť aj moje členstvo v Committee To Protect Journalist, Ny, USA.

Šermovanie osobou Fedora Gála, ako argumentom slovenského antisemitizmu je nedôstojnou redakčnou špinavosťou voči jeho osobe! Jeho židovský pôvod nebol nikomu z VPN ani v okolí na prekážku a viem, o čom hovorím, veď som sa dosť dlhý čas pohyboval v jeho blízkosti. Problém bol iný. Fedor Gál ako intelektuál mal málo šťastnú ruku pri výbere osôb vo vedení Verejnosti proti násiliu, ktorých zväčša chýbali riadiace a organizačné skúsenosti z vrcholovej sféry v politike, vlády, či z chodu hlavného mesta, ich nápady sa nezriedka blížili návrhom Hurvínka pri vedení vojny; avšak všetky omyly a nedostatky boli pripisované jeho osobe. V takejto klíme Koordinačné centrum KC VPN si začalo osvojovať diktátorské maniere, strácalo dôveru svojich členov i občanov servílnym akceptovaním všetkých inštrukcií z Hradčan voči Slovensku a Slovákom robilo reprízu benešizmu a novotizmu, označujúc oprávnené slovenské ambície za nacionalizmus, návrat k fašizmu, ľudáctvu. Občania začali byť selektovaní na tzv. slušných a na tých ostatných, kým z Hradčan, aj z KC VPN, začalo šermovanie toleranciou, ktorá však v skutočnosti bola havlovskou protislovenskou intoleranciou! VPN si takto vykopalo politický hrob, Fedor Gál abdikoval a následne dezertoval k svojmu vodcovi V. H. do Prahy, kým členská základňa VPN vsiakala do subjektov s blízkymi názormi vo veci odmietania slovenskej zvrchovanosti a štátnosti, hanobenia slovenskej histórie, prítomnosti aj budúcnosti, vlády, či vlastne čohokoľvek. Hlavné pozície bývalých členov rozpadnutej VPN sa však tradične nachádzali vo finančnej sfére, v printových i elektronických spravodajských médiách a v reklamných agentúrach. Tak vznikol ucelený blok dezinformácií a očierňovania Slovenska za hojnej finančnej pomoci kruhov zo zahraničia, ktoré sa nevedeli vyrovnat so samostatnou štátnosťou Slovenska, teda akýchsi národnostných bezdomovcov nenávidiacich štát, v ktorom žijú. Je to ojedinelý jav v Európe a, žiaľ, pretrváva dodnes.

Protislovenské lži
a nenávisť bez hraníc!

Takto sa dá charakterizovať biedny tendenčný článok v SME zo 6. septembra „Žid tu vždy bol nepriateľ“, v kto-

rom jeho autorka silou-mocou usiluje o vnútenie svojho obmedzeného pohľadu údajnej slovenskej protizidovskej nenávistnosti, ktorá podľa nej po viac ako dvoch tisícročiach súvisí predovšetkým s náboženstvom. Je prekvapujúce, že hlúposť takéhoto kalibru pochádza z dielne pracovníčky inštitúcie, ktorá hrdó nesie označenie „Slovenská akadémia vied“. Podľa toho, čo táto inštitúcia prostredníctvom svojich nie zle honorovaných pracovníkov produkuje, nemá nič spoločné ani so Slovenskom, ani s vedou.

Zdá sa totiž nepravdepodobné, že by táto inštitúcia nedisponovala dostatočnou

Opotrebovaný buzogán nad našimi hlavami...

faktografickou literatúrou, a že by jej pracovití insitní vedátori boli odkázaní na svoju vlastnú tvorbu. V SAV vari niet výbornej publikácie Paula Lendvaya o tisícročí osídľovania Karpatskej kotliny, ktorá vecne, nezaujato a vyčerpávajúco popisuje migráciu Židov z východnej Haliče do Uhorska a okolnosti ich následného domestikovania v tomto mnohonárodnostnom kotli, v ktorom Maďari tvorili prekvapujúco národnostnú menšinu, ktorej veľkopanské maniere handicapovali rast a rozvoj vlastnej ríše?!

Príchod Židov a ich prihlásenie sa k maďarstvu uhorská vláda ochotne akceptovala a následne ocenila privilegovanosťou ich zaradenia do spoločnosti uprednostňovaním pri poskytovaní oprávnení na finančné ústavy, udeľovanie licencií na obchody, hostince, výrobnú sféru, no aj na vedúce miesta v územnej správe aj v štátnej správe a v školstve. Dôsledky tohto boli pre slovenských obyvateľov „Hornej zeme“, čiže dnešného Slovenska, no aj „Dolnej zeme“, čiže dnešného Maďarska, „katastrofálne“. To však maďarsko-uhorskú vládu nezaujímalo, veď išlo iba o „butatótov“, ktorí navyše podľa nej boli „nememberi“.

Brutálne etnické vyhladzovanie Slovákov násilnou maďarizáciou malo za cieľ rast počtu „Maďarov“ v Uhorsku a v tomto procese privilegovaní migranti z Haliče mali voľnú ruku a uhorská vládna moc pohodlne leňošila za touto zástenou. Pauperizácia Slovákov na území ich rodnej vlasti bola bezhraničná, čo v Budapešti nikoho nezaujímalo, práve naopak, bolo to žiaduce pre uvoľňovanie pôdy v prospech vládnucich kruhov a ich lokajov.

Zbedačovanie šírením alkoholizmu, bezhraničnej chamtivéj užery, vyhánania sedliackych rodín exekúciami, násilné deportovanie slovenských detí od ich slovenských rodičov do maďarských gazdovstiev ako bezplatných detských otrokov na ťažké práce, vynútené práce slovenských dievčat, údajne ako slúžok na cudzích gazdovstvách slúžiacich aj ich gazdom a ich pubertálnym synom, boli hanbou a ponižením slovenských rodín aj obcí v takýchto podmienkach národnostného, hospodárskeho i ľudského devastovania.

Tieto fakty sa historickým ústavom obchádzajú, ako keby ich nikdy nebolo a pokiaľ sa tieto archívy otvorila, tak sa hneď spustí pokrik o antisemitizme, rasizme, či inom - izme! Takže kto tu bol agresívnym utláčateľom, a kto bol jeho obeťou?! Či podľa mysliteľiek zo SAV, či z Historického ústavu, alebo z Ústavu štátu a práva bolo a je reálne možné a neobiditeľne bezpodmienečné, aby obeť utlaku a zbedačovania milovali svojich utláčateľov a mali voči nim trvalé a hlboké pozitívne vzťahy, dokonca trvalo, za každých podmienok a okolností a pokiaľ to tak nie je, tak je to dôkaz o rasizme a antisemitizme. Aké prosté!

Neslovákmi tak
a toľko preklínaný
Andrej Hlinka

Slováci ani v temnom dusne maďarsko-uhorského žalára národov sa nepoddávali a mali svojich obrancov a vý-

razné pronárodné osobnosti. Za organizovania Andrejom Hlinkom proti bezuzdnej užere zakladali veľmi úspešné gazdovské potravinárske a úverové spolky a boj proti alkoholizmu viedli podobne úspešne Andrejom Hlinkom zakladané gazdovské spolky striedlivosti. O ich účinnej úspešnosti najviac svedčí zúrivy odpor úzerníkov a krčmárov, ktorí neváhali privolať na pomoc maďarských žandárov strieľajúcich do zhrmaždených gazdov-sediakov. Samotný Hlinka za svoju pronárodnú činnosť bol perzekvovaný, súdený, väznený, šikanovaný maďarskou cirkevnou vrchnosťou, avšak nikdy nebol zlomený

a zo svojho presvedčenia od práce pre Slovákov a Slovensko necúvol nikdy!

Zánikom a rozpadom monarchie Hlinka medzi prvými zdôraznil nevyhnutnosť spoločného štátu Čechov a Slovákov a vpád hord Bélu Kohna na Slovensko potvrdil správnosť jeho smerovania, napriek jeho kritickým postojom voči neplneniu záväzkov Pitsburskej zmluvy voči Slovensku.

Hlinkom založená Ľudová strana v roztrieštenej česko-slovenskej politickej scéne zohrávala dôležitú stabilizačnú prvok, keď jej hlasmi bol zvolený do druhého funkčného obdobia T. G. Masaryk, po jeho smrti taktiež zásluhou hlasov Ľudovej strany za prezidenta bol zvolený Edvard Beneš a do tretice už v podmienkach slovenskej autonómie, avšak spoločného Československa, bol za štátneho prezidenta zvolený Emil Hácha; predsa v čase bujnenia nemeckého nacizmu, maďarského horthyovského fašizmu a moskovsko-berlínskeho koketovania, Československo nesmelo ostať bez hlavy štátu, a to ani v podmienkach Bad Godesbergu, Mníchova i Viedne! Vari o ničom takom výkvet „historičiek“ zo SAV nehovoriť, alebo fakty jednoducho „zatĺka“ a tvorí nový dejepis podľa honorovanej objednávky (koho?)!

Všetko to hádzanie špiny na titana slovenskej histórie a boja za práva Slovákov Andreja Hlinku nijako nemôže ubrať na jeho veľkosti a obrovských zásluhách pred svojím národom. Aj súčasné protislovenské a protihlinkovské zúrienia iba potvrdzujú, že svoju robotu robil dobre a že „diamant v hrude skutočne nezahnie“, aj keď sa proti nemu vytáhajú lži a nenávisť.

Ostro odmietavý kritický postoj slovenských veľikánov Ľudovíta Štúra a Mateja Bela voči užere a alkoholizmu sú dôkazom o ich antisemitizme?! Tam ste sa ešte nedobrali, páni historici a historičky SAV?!

Mimochodom a celkom na okraj, pozoruhodný článok o fikcii pozície Slovenskej ľudovej strany v parlamentnom medzivojnovom prostredí s tradičnou „mierou“ vecnou úpravou periodikumu PRAVDA z 13. septembra umiestnilo na siedmu stranu označenú ako „Salón Kumštu“. Niet sporu, ani pochybností, že tam aj pasuje a patrí.

Avšak prečo bubenici antisemitizmu starostlivo zamlčujú vraždenie Slovákov na Slovensku hordami Bélu Kohna a jeho komisárov, podobne aj hord Miklósa Horthyho? Prečo historici zamlčujú éru Beneša, komunistického besnenia Salzmana-Slánskeho a Gottwalda, keď vraždenie a perzekúcia Slovákov sa diali v stovkách, zatiaľ čo za roky 1939-1945 v slovenskom štáte nebol vykonaný ani jediný trest smrti.

Zaujímavá je aj ochota, s akou maďarské tanky „normalizovali“ južné Slovensko, ako ich lákala línia z čias viedenskej arbitráže, zatiaľ čo viaceré štáty svoju účasť na invázii do Československa odmietli!

Je toho nemalo, čím by sa historici i žurnalisti mohli zaoberať, mali by to však byť profesionáli, a nie demagogickí žoldnieri cudzích záujmov a ešte cudzejších cieľov!

ROMAN HOFBAUER

Transcendencia viny

(Dokončenie z 1. strany)

Človek bez Boha, bez bázne, už nie je človek, ba ani zviera nie - lebo zvieratá nezabíjajú vlastné potomstvo - ale absurdnosť vesmíru. Takému človeku je - povedané s Dostojevským - všetko dovolené a stáva sa škodnou nielen samému sebe, ale životu ako takému. Teda nie Boh, ale človek vynáša ortieľ sám nad sebou. Do ohňa klásť ruku je síce možné, no i následok je dopredu známy.

V Bratislave sme spolu so skupinou nadšencov postavili skromný pomník Nenarodeným pred Modrým kostolíkom. Stojí tam príliš nepovšimnutý. Asi preto, že máme príliš zatvrdnuté srdcia. Asi preto, že holokaust

nenarodených detí nie sme schopní vnímať ani ako mor, na pamiatku ktorého na každom námestí stoja stĺpy.

Nemôžu byť požehnané budúce dni, ak sa minulosť a prítomnosť len tak z hlúposti či roztopaše krvaví smrťou neviniatok. Človek sa musí uchádzať o Božiu milosť, lebo „ak Pán Boh nestavia, darmo sa námáha stavať“. Politický program slovenského národa musí byť program duchovný. A základ tohto programu musí tvoriť ľútosť nad aktuálnymi zločinmi. Inak považujem za naivitu akéhokoľvek úsilie o úspešnú, prosperujúcu, kultúrnu a sociálnu spoločnosť.

TEODOR KRÍŽKA

JÁN MARŠÁLEK

Spevy duše

1
Bože, ty si môj Pán,
k tebe sa viniem,
znova a znova
dvíham ruky k modlitbe.
Viem, že z tvojho slova
nádej pramení,
ako živá voda
kriesi strápených.

2
Myslím dnes na tvoj príchod,
čas sa raz naplní.
Ty si mi život vdýchol
a dal mi zákony.

V láske ma spája s tebou
sviatostná hostina.
Ježišu, svojou nehou
celý svet objímaš.

3
Ty si svojim zmŕtvychvstaním
bránu nebies otvoril,
iba ten, kto ide k tebe,
dostane sa k Otcovi.

Kresby: Alexander Ilečko

4
Si vzkriesenie a život,
Pán a Boh jediný,
odpusť mi milostivo,
len ty si bez viny.

Si zdrojom večnej spásy,
prameňom nádeje,
raz naplnia sa klasy
a viera dozreje.

5
Dozreje čas, prídu divy,
opäť počuť Jánov hlas,
preto prosím: milostivý
Pane príď a zachráň nás!

Otvorený list predsedu vlády SR Roberta Fica šéfredaktorovi denníka Pravda

Vážený pán šéfredaktor, týmto otvoreným listom si dovoľujem reagovať na praktiky, ktoré do slovenského mediálneho priestoru prináša denník Pravda. Plne rešpektujem, že Pravda je protivládny denník. A že je z toho dôvodu proti vláde Slovenskej republiky zaujatý. Potvrdil to aj známy rakúsky denník Die Presse, podľa ktorého zaujatosť proti slovenskej vláde udrie do očí nestrannému pozorovateľovi každý deň len pri bežnom listovaní slovenskými novinami. Oveľa nebezpečnejšie sú však metódy, ku ktorým sa Váš denník každodenne prikláňa. Vytrhávate citáty z kontextu a robíte z nich tituly (Die Presse), pravidelne zaraďujete do svojich príspevkov elementárne klamstvá a polopravdy a odmietať na ne uverejňovať reakcie predstaviteľov vlády Slovenskej republiky. Odkazujete nás na nový tlačový zákon, aby ste nás mohli vzápätí obviniť, že bol prijatý len na ochranu vlády. Ignorujete a úmyselne neinformujete verejnosť o dôležitých udalostiach. Nepotrpím si na medializáciu, mám jej nadostač, ale odbiť jedinou vetou z agentúrnej správy rokovanie s francúzskym prezidentom, s hlavou predsedajúcej krajiny EÚ, ktorého výsledkom sú strategické dohody v oblasti jadrovej energetiky, je pre denník, ktorý si hovorí „mienkotvorný“, len ťažko obhájiteľné.

Vážený pán šéfredaktor, denník Pravda má svoju históriu a donedávna mal k nej zodpovedajúcu hodnotovú orientáciu. Rešpektujem, že z umierneného denníka so sociálnym podtónom sa po zmene majiteľa stalo tvrdé, konzervatívne a protivládne periodikum. Ak sú majiteľmi denní-

ka Pravda členovia konzervatívnej anglickej rodiny s jasnými väzbami na extrémne maďarské politické sily, dá sa to pochopiť. Napriek tomu je smutné, že sa Pravda v tomto duchu stavia k takým udalostiam, ako je Slovenské národné povstanie alebo iné významné slovenské udalosti. Keby bol denník Pravda živou bytosťou, neviem ako by ste mu vysvetlili, že rodina jeho súčasných vlastníkov nemala v roku 1938 problém poslať Adolfovi Hitlerovi blahoprajný telegram v súvislosti s anexiou Československa.

Vážený pán šéfredaktor, ako predseda vlády Slovenskej republiky mám povinnosť chrániť vládu ako najvyšší exekutívny orgán tohto štátu pred mediálnym šikanovaním. Nebránime sa kritike za chyby, ktoré určite pri rozsiahlych aktivitách robíme. Na štandardnú kritiku máte vytvorené všetky podmienky. Média majú na Slovensku jeden z najľahších priestorov, na rozdiel od predchádzajúcej vlády sme vám nezvýšili DPH a ani nepoužívame inštitúty nového tlačového zákona. Vláda Slovenskej republiky nie je slúžkou médií a nežiada od médií nadštandardné zaobchádzanie. Avšak pokiaľ aj naďalej chcete plniť úlohy politickej opozície, odporúčam Vám, aby ste zväzili vytvorenie politickej subjektu zodpovedajúceho hodnotovej a politickej orientácii Vašich vlastníkov a zmerali si s nami sily na takej platforme, na ktorej si budeme rovní - účasťou na otvorenej politickej súťaži v nasledujúcich parlamentných voľbách.

ROBERT FICO,
predseda vlády SR

Keď pred 30. rokmi vyšla vo Vydavateľstve učebníc v Budapešti antológia básní a poviedok slovenských autorov v Maďarsku pod názvom Výhonky, bolo to určité prekvapenie aj pre nás na Slovensku, ktorí sme sledovali slovenskú literárnu tvorbu v Maďarsku. Táto antológia bola prekvapením aj z toho dôvodu, že nielen v Maďarsku, ale aj na Slovensku začal v tomto období silno rezonovať oficiálny názor, že slovenskí prozaici a básnici v Maďarsku nedokážu vrah prekročiť zenit ľudovej slovesnosti, tak ako bol prezentovaný v tvorbe našich dolnozemskej autorov v polovici minulého storočia. Národný umelec Vladimír Mináč ešte aj tesne pred pádom komunizmu, koncom 80. rokov, poučoval slovenských spisovateľov v Maďarsku, že na rozdiel od socialistickorealistickej literatúry na Slovensku slovenská literatúra v Maďarsku nedosahuje ešte vyspelú, profesionálnu úroveň.

Michal Hrivnák, v polemike s týmito scestnými názormi, spochybnými literárnu tvorbu Slovákov v Maďarsku, v časopise SME napísal - je možné, že to, čo robíme, robíme niekedy na amatérskej úrovni, ale z hľadiska budúcnosti to má svoj význam. Hodnota tejto činnosti spočíva v potenciálnych možnostiach, ako to bolo aj v prípade našej prvej antológie pôvodných slovenských literárnych prác. Ak sa dnes ešte hádam nevzťahujeme „veľkými“ literárnymi dielami, ak sme občas aj sami skeptickí voči vlastnej literárnej tvorbe, sme presvedčení, že ak v súčasnosti môže vôbec niečo pôsobiť pozitívne na formovanie národného povedomia príslušníkov našej národnosti, potom naša literatúra má tu nenahraditeľnú úlohu.

Keď sa dívame na slovenskú literárnu tvorbu v Maďarsku s časovým stupom takmer jedného storočia, môžeme bez zveličovania označiť antológiu Výhonky za počiatok kvalitatívne nového vývoja slovenskej literatúry v Maďarsku. Na stránkach, rozsahom útlej antológie, prezentovali svoju tvorbu traja básnici a dvaja prozaici: Juraj Marík, Gregor Papuček, Alexander Kormoš, Michal Hrivnák a Pavel Kondač. Takmer všetci boli absolventmi slovenských škôl, ktoré v 50. rokoch ešte jestedovali v Maďarsku ako dvojjazyčné slovensko-maďarské školy. Takisto prostredie, v ktorom vyrastali títo naši básnici a prozaici, preukazovalo ešte znaky slovenského života.

Od vydania zbierky Hrušky mamovky Špiakovej (1955), stala sa antológia Výhonky vôbec prvou knižnou publikáciou pôvodnej slovenskej tvorby v Maďarsku, po veľmi, veľmi dlhom mlčaní, trvajúcim viac ako dve desaťročia. Táto literárna mlkvoť odrzkadľovala v sebe najmä tú negatívnu skutočnosť, že od komunistického prevratu v Maďarsku v roku 1947, definitívne strácala 400 000 slovenská menšina svoju vlastnú identitu, v dôsledku asimilačnej politiky komunistického režimu, uskutočňovanej v rámci takzvanej socialistickej prestavby. Násilná kolektivizácia, industrializácia a urbanizácia slovenského vidieku v Maďarsku, spojené s veľkými presunmi obyvateľstva, definitívne pochovali slovenskú menšinu, ktorej sa nenávratne strácala predovšetkým mládež a slovenská inteligencia. Aj ten veľmi úzky priestor - ktorý predstavovala v horthyovskom Maďarsku slovenská evanjelická cirkev, cirkevná škola a ľudová kultúra - úplne zmietol totalitný komunistický režim.

Či už to bolo zámerom autorov alebo nie, sám názov antológie Výhonky výstižne vyjadroval koncom 70. rokov minulého storočia situáciu udupanej a do zemi zatlačenej slovenskej kultúry v Maďarskej ľudovej republike. V tomto období bol slovenský jazyk v Maďarsku v takom postavení, ako píše v úvo-

de antológie László Sziklay, že jedným z hlavných pedagogických problémov na tzv. slovenských školách (boli to školy s maďarským vyučovacím jazykom, na ktorých sa slovenčina vyučovala a naďalej vyučuje ako cudzí predmet) bolo, že učitelia slovenského jazyka a literatúry dostali za úlohu vytvoriť akýsi moderný „konverzačný spisovný jazyk“ svojich žiakov a študentov z nárečia, ktoré títo žiaci a študenti priniesli so sebou z rodičovského domu. Bol to negatívny dôsledok oficiálnych úsilí maďarských vlád od roku 1921 izolovať na báze dialektov Slovákov v Maďarsku od spisovného jazyka a od slovenskej kultúry, dezintegrovať ich národné

mošom. Na prelome 80. a 90. rokov plnil funkciu akú v prelomových obdobiach našich národných dejín plnili Slovenské pohľady.

Chcel by som využiť túto príležitosť, aby som sa mohol poďakovať Alexandrovi Kormošovi, Slobodnej organizácii Slovákov a časopisu SME za podporu Matice slovenskej v jej úsilí o štátnu samostatnosť Slovenskej republiky, a za prijatie zákona o slovenčine ako o štátnom jazyku na území Slovenskej republiky. Slobodná organizácia Slovákov bola jedinou organizáciou z bývalého sovietskeho bloku, ktorá verejne podporovala národno-politické snahy Matice slovenskej.

Výhonky

Tridsať rokov od vydania antológie

povedomie a následne ich asimilovať. Preto zo Slovákov v Maďarsku boli oficiálne fabrikovaní Čabánia, Komlóšania, Tirpáci, len nie Slováci. Tieto dezintegračné tendencie, umelo preferovať dialekt pred spisovným jazykom, sa v určitej miere prejavili aj v spomínanej zbierke Hrušky mamovky Špiakovej, ktorú vydal Demokratický zväz Slovákov v Maďarsku. To bol pravdepodobne aj hlavný dôvod, prečo zbierka nebola na Slovensku prijatá, tak ako sa to možno vo všeobecnosti očakávalo.

Takáto bola situácia Slovákov v Maďarsku koncom 70. rokov, kedy sa už začali v plnom rozsahu prejavovať dôsledky zlikvidovania dvojjazyčných slovensko-maďarských škôl v roku 1961. Preto antológia Výhonky zažiarila ako kométa a vzbudila všeobecnú pozornosť na Slovensku, a to nielen literátov. A čo bolo mimoriadne potešiteľné predznamenala v 80. rokoch, aby som parafrázoval Gregora Papučeka, „zlatý vek“ slovenskej literatúry v Maďarsku.

Čoskoro nasledovali ďalšie antológie: Fialôčka fiala (1980), Pramene (1982), Chodníky (1984). V nich sa predstavili okrem už spomenutých autorov: Július Szabo, Imrich Fuhl, Gabriel Kara, Zoltán Valkán, Andrej Medved', Juraj Dolnozemský, Pavol Samuel, Veronka Halušková. Potešiteľné bolo, že popri autoroch staršej a strednej generácie začala sa literárne prejavovať aj najmladšia generácia. Za pozornosť stojí, že do literárnej tvorby sa zapojili aj Slováci, ktorí sa narodili na Slovensku: Oldo Kníchal, Mária Fazekasová, Michal Hanigovský, žijúci trvalo v Maďarsku.

Osemdesiate roky znamenali aj pozoruhodnú prezentáciu samostatných debutov jednotlivých autorov. Už len ich výpočet by bol rozsiahly. V tejto súvislosti treba snáď spomenúť, že v roku 1984 vyšiel v Maďarsku prvý slovenský román, ktorého autorom je Pavel Kondač.

Ak chceme, hoci aj letmo sa dotknúť 80. rokov nemôžeme nespomenúť a pozitívne zhodnotiť prácu Literárnej sekcie DZSM, ktorá vznikla v roku 1981. Má veľkú zásluhu na rozvoji slovenského literárneho života. Literárna sekcia vydávala v prvej polovici 80. rokov aj almanach Zrod, ktorého funkciu neskôr prevzala príloha Ludových novín vychádzajúcich pod názvom Nový prameň.

Tieto skutočne pozoruhodné aktivity slovenskej inteligencie v Maďarsku vyústili koncom 80. rokov k založeniu literárneho a kultúrno-spoločenského časopisu SME (Slováci v Maďarsku existujú), ktorého 20. výročie si v novembri tohto roku pripomíname. Časopis SME je nerozlučne spojený najmä s jeho šéfredaktorom Alexandrom Kor-

Bohužiaľ nasledujúce desaťročia „plné politických zvrátov“, neboli v Maďarsku priaznivé pre slovenské slovo. V trhovej ekonomike sa kniha a kultúra stali tovarom. Maďarský štát tradične reguluje štátne dotácie podľa politických kritérií, a to bol aj základný dôvod postupného zániku časopisu SME a v konečnom dôsledku celej vydavateľskej činnosti Slovákov v demokratickom Maďarsku. A k tomu prispúja stále prítomný fenomén permanentnej asimilácie. Na vedeckej konferencii „Slováci v Maďarsku“, organizovanej Ústavom pre zahraničných Slovákov, ktorá sa konala na prelome septembra a októbra 1992 v Bratislave, Gregor Papuček nasledovne zhodnotil problémy slovenského literárneho života v Maďarsku: „Najväčšou prekážkou nášho ďalšieho postupu je absolútny nedostatok mladých, slovenskú reč ovládajúcich ľudí. Maďarské školy slovenských spisovateľov totiž nikdy nevychovali a, prirodzene, ani nebudú. A v 95 % Slováckmi obývaných osád v Maďarsku sú len maďarské školy. To čo sa u nás na poli literatúry urobilo, urobilo sa len vďaka tým desiatim rokom (myslel tým 80. roky, pozn. J. B.), keď v Maďarsku zopár slovenských škôl predsa len existovalo“.

V závere svojho krátkeho vystúpenia by som chcel zdôrazniť, že je už skutočne najvyšší čas, aby Slovenská republika, ale aj Matica slovenská, prešla už konečne od slov k činom. Mali by sme už prestať pozerat' sa so strojeným súcitom na Slovákov v Maďarsku ako na nejakú dožívajúcu, raritnú folklórnu skupinu. Prítom aj samotný európsky integračný proces nám ponúka veľké možnosti na revitalizáciu slovenského života v Maďarsku, predovšetkým v oblasti jazyka a kultúry. Avšak základnou podmienkou efektívneho využitia tejto historickej výzvy je zjednotenie sa slovenského politického spektra na základných otázkach národného života. Je totiž kontraproduktívne vytláčať politicky účelovo kapitál na elementárnych otázkach národného bytia, ako sa to na Slovensku stalo už pravidlom, a ani Slováci v Maďarsku by nemali byť v tomto smere žiadnou výnimkou. A predovšetkým v tejto otázke by Matica slovenská mala konečne plniť svoje pôvodné poslanie, ktoré dostala už do svojho vienka -, zjednocovať Slovákov a občanov Slovenskej republiky na národnom a občianskom princípe. Ak oficiálna politika Slovenskej republiky a náš vzťah k Slovákom v Maďarsku sa naďalej bude uberať tou cestou ako doposiaľ Výhonky zakrpatujú, nedostanú žiadnu šancu dorásť do stromu, ktorý by prinášal ovocie.

JAN BOBÁK

Kresba: Andrej Mišanek

(Dokončenie z 1. strany)

Je to obdobie prudkých hormonálnych zmien v organizme matky a dieťaťa, ktoré sa každú chvíľu musí prispôbovať novej situácii. Aby sa mohlo prispôbiť, musí urobiť skúsenosť. A na to si musí pamätať. Pamäť je základná podmienka prežitia. Čo si prenatálne dieťa zapamätá, to sa mu vráti v dospelosti v snoch alebo v stavoch zmeneného vedomia.

A tak sa dostávam k priamym dôvodom, prečo legislatíva nemá za žiadnych okolností podporovať ukončovanie života nenarodených detí. Konštatuje to aj ústava SR (život je hodný ochrany pred narodením) a nasvedčujú to aj viaceré skúsenosti ľudí, ktorí túto trpkosť majú za sebou.

Osobne pri narodení mojich detí som bol v čase tehotenstva manželky svedkom toho, ako nás lekári presvedčovali, že už máme dosť detí (vtedy sme mali dve), že nám ochotne vykonajú ukončenie tehotenstva, že mňa sterilizujú... Vrcholom všetkého bol prístup, ktorý stresoval moju manželku pri očakávaní deviateho dieťaťa. Uvediem, ako si počínali odborníci viazaní Hypokratovou prísahou. Najprv, v prvom mesiaci tehotenstva, mala manželka ukončiť tehotenstvo interrupciou pre vek. V tom čase mala 42 rokov. Potom sme v druhom a treťom mesiaci tehotenstva počúvali, že sa nám narodí dieťa mentálne a fyzicky postihnuté, a preto treba urýchlene vykonať interrupciu. Napokon celá diagnóza bola tehotenská cukrovka a dieťa, dcérka sa nám riadne donosená narodila zdravá.

Lekárske prostredie nás nepovzbudilo k prijatiu života, ale k jeho odmietnutiu. Mnohokrát predpovedalo zdravotných problémov neboli pravdivé. A tak som nadobudol presvedčenie, že nie chrániť a bojovať za život bola prioritou lekárskeho prostredia, ale jeho ukončenie. My sme odolali. Odmenou je nám deväť zdravých detí, z ktorých už väčšina má svoje rodiny. A napriek tomu, že sociálna situácia, v ktorej sme žili, nebola najideálnejšia (aká je ideálna?), môžem skonštatovať, že naše deti nepocítili ani chudobu, ani diskvalifikáciu v spoločnosti za to, že sú z početnej rodiny. Práve naopak, súrodencov vnímajú ako dar, ktorý hocičo materiálne nevie nahradiť.

Rodina sa dnes musí veľmi úzkostlivo chrániť proti jej narušeniu a rozbitiu zvonka.

Prítom 80% našich občanov sa hlási ku kresťanstvu, podľa ktorého je: Formálna (vedomá a dobrovoľná, a nie iba materiálna) spolupráca pri potrate ťažký hriech. Legalizácia umelých potratov je aktívnou kolaboráciou na tomto zločine, lebo poslanci tak vyhlasujú vraždu bezbranného dieťaťa za legitímnu možnosť a odobrujú také konanie. Katolícka Cirkev trestá tento zločin proti ľudskému životu kánonickým trestom exkomunikácie „samým činom spáchania deliktu“. Nezabíjať je dogmou Cirkvi, ktorej odmietnutie robí z katolíka odpadlíka a teda heretika. Pápež minulý rok poukázal na to, aby takým verejným heretikom nebola udelená Eucharistia. Cirkev tým nemieni zužovať oblasť milosrdenstva. Zdôrazňuje závažnosť spáchaného zločinu a nenapraviteľnú škodu spôsobenú bezbrannému nevinatku, jeho rodičom a celej spoločnosti.

Len pred necelými 140 rokmi bola v poslednej európskej krajine zrušená legalizácia otrokárstva, ktorá upierala právo na život „neplnohodnotnému“ človeku - černochoom a Indiánom. Dnes je za neplnohodnotné považované dieťa pred narodením. Štát, ktorý dovoľuje umelé potraty, sa správa ako štát dovoľujúci otrokárstvo. Napokon otrokári argumentovali rovnako ako dnešní potratári: Kto nechce, nemusí si kupovať otroka, ale nezasahujte do súkromia tým, ktorí si ho chcú kúpiť. Nechajte to na ich slobodné rozhodnutie...

Interrupčný zákon zaoberá s nenarodenými deťmi ako so súkromným majetkom ženy. Ústavný súd SR odobril toto neľudské zaoberá, podobné tomu voči otrokom. Aj tí boli odkázaní na milosť a nemilosť otrokára. Ústavní sudcovia, ktorí zakotvili otroctvo ako „ľudské právo“, boli neskôr na hanbu celým dejinám. Tak sa budú hanbiť aj dnešní obhajcovia legálneho potratu pred budúci generáciami.

Holokaust nenarodených

Denne sa nenarodí štyridsaťpäť detí

Na Slovensku každý deň zmrie v priemere takmer 45 detí chirurgickým potratom. Dnes sú populárnejšie metódy, ktoré zabíjajú počaté embryo chemicky - to je jeden z mechanizmov účinku všetkých foriem hormonálnej a núdzovej antikoncepcie. Nárast počtu užívateľiek antikoncepcie však nesúvisí so znížením počtu potratov na Slovensku. Užívanie antikoncepcie je oveľa vyššie a neustále narastá napr. vo Švédsku, či Španielsku, kde zároveň stúpa počet potratov. Ďalším príkladom je nárast počtu potratov vo Veľkej Británii, kde je antikoncepcia dostupná zdarma. Markantný pokles počtu potratov za posledných oseem rokov súvisí s tým, že na Slovensku máme dlhodobú diskusiu o zákaze potratov. Podobný vývoj je v Chorvátsku. V Poľsku sa počet potratov rapídne znížil hneď, keď začala diskusia o ich zákaze, teda ešte pred zákazom. Samotný zákaz potratov je však najlepšou metódou, ako radikálne znížiť počet potratov a zachrániť najviac životov.

Najväčšia skupina žien podstupujúcich potraty sú zhruba 30-ročné (aké zdravotne riziko?), vydaté s dvomi deťmi. Okolie im priamo alebo nepriamo odmietlo pomôcť, sú pod tlakom nestratiť druhý plat v rodine, či istú životnú úroveň, no i riskovať rozpor s manželom. Pritom najviac potratov podstupujú vyššie vzdelané ženy v bohatších regiónoch. Na Orave máme najnižšiu potratovosť. Teda nie sociálne podmienky, ale sebeckosť okolia sú dôvody pre potrat. Jediným liekom na tento tlak prostredia, ktoré akceptuje potraty, je zákaz. Okolie bude musieť pomôcť žene postarať sa o dieťa alebo ho dať na adopciu. Slovensko sa nikdy nemalo tak dobre ako dnes, nie je teda dôvod, aby sme sa nevedeli postarať v našich rodinách o nečakane počaté dieťa.

Interrupcia často poskytuje žene rýchlu úľavu v problémoch a oneskorené utrpenie. Následky interrupcie môžu zahŕňať vinu, depresiu, žiaľ, hanbu, sebanávisť, nespavosť, hnev a agresivitu u oboch rodičov a súrodencov. Následne, po interrupcii, ostatné deti v rodine môžu zažívať depresiu, posadnutosť malými deťmi alebo poruchy spánku, či stravovania. Veľmi často žijúce dieťa sa identifikuje s potratným súrodencom.

Odborné štúdie potvrdzujú tieto zdravotné dôsledky interrupcie pre ženu: 1. Vysoký nárast rakoviny prsníka, krčku maternice, vaječníkov a pečene. 2. Perforácia maternice, rozdrvenie krčku maternice, spôsobuje krvácanie, horúčky a infekcie. 3. Sterilita (infekcie sa objavujú u 30% interrupcií). 4. Následné mimomaternicové a vajcovodové tehotenstvá (kvôli zjazvenému tkanivu). 5. Potraty a predčasné pôrody v následných tehotenstvách. 6. Postinterrupčný syndróm - od depresii až k samovražde.

Potratár sa môže stať odcudzeným (neschopným cítiť akékoľvek emócie) a neschopným udržať blízke vzťahy alebo dlhodobé šťastie. Môže skôr hľadať rozptýlenie namiesto zmysluplného života, čo skončí pri posadnutostiach a závislostiach. Taktiež partneri a deti potratárov môžu vykazovať symptómy depresie, úzkosti, porúch učenia a psychosomatických chorôb. Stáva sa, že pri potrate deti prežijú. V Británii je to štatisticky vyčíslené na 4 zo 100 potratov. V USA prijali zákon, ktorý prikazuje lekárom zachrániť dieťa, ktoré sa nepodarilo potratiť.

Okdedy tu vystupujem (ide o príhovor v NR SR - poznámka redakcie), boli vykonané ďalšie interrupcie. Väčšina tých malých tiel je teraz v odpadkových košoch. Na tých istých oddeleniach, kde sa deti rodia, kde ich zachraňujeme v inkubátoroch, iné deti zabíjame. Lebo sú „nechcené“? Každé dieťa niekto chce! Veľa neplodných párov čaká roky na adopciu novonarodeniatok. Chcú im poskytnúť lásku a starostlivosť. Lebo sú tie deti ešte menšie a vo vývoji? Ani novo-

narodeniatko nie je plne vyvinuté, nemá sexuálne orgány, či lebečnú kosť plne vyvinutú. Od počatia sme všetci vo vývoji.

Interrupcia nikdy nedáva zmysel. Aspoň pre zdravý rozum. Z odborného hľadiska je jasné, že niet takej choroby u ženy, pre ktorú by muselo byť dieťa zabité skôr, než by sa začalo s jej liečbou. V každej situácii sa lekár má usilovať o záchranu dieťaťa ako i jeho matky. Keď dieťa predpokladane zmrie pri liečbe choroby matky alebo pri záchrane jej života, ako je to napr. pri mimomaternicovom tehotenstve, toto nie je umelý potrat dieťaťa.

Dokonca bývalý prezident najväčšej siete potratových kliník a najväčšej potratovej lobby vo svete, Americkéj federácie plánovaného rodičovstva, Alan Guttmacher, potvrdil, že „dnes je možné takmer pre každú pacientku, aby prežila tehotenstvo, pokiaľ netrpí takou vážnou chorobou ako rakovina alebo leukémia, a ak áno, tak potrat by pravdepodobne nepredĺžil a už vôbec nezachránil život matky.“ Toto potvrdzujú ďalší americkí ale i slovenskí lekári.

V prípade znásilnenia musíme brať do úvahy prenatálne dieťa, ktoré skutočne za to nemôže a v žiadnom prípade nesmie byť usmrtené. Potrat je ďalším násilím v tele ženy po znásilnení.

Každý z nás môže zo dna na deň prísť o zdravie, či kvalitu života, a to nie je dôvod, aby sme ho zabili, či už po narodení, alebo pred narodením. Nie sme pánni nad životom a smrťou a máme všetci právo zomrieť prirodzenou smrťou, aj neočakávané počaté dieťa, či postihnuté dieťa. Nikto nemá právo siahnuť inému na život okrem sebaobrany. A toto nevinné dieťa nie je za žiadnych okolností útočníkom.

Počul som argumentácie, prečo za tento návrh zákona nie. Lebo je prípravný druhý návrh. Od 15. 4. 2008 je zatiaľ nepredložení návrh novely zákona o umelom prerušení tehotenstva, ktorý rieši problematiku interrupcií z dielne Ministerstva zdravotníctva. Tak si povedzme pár slov, aký je tento návrh. Na oživenie: Mój návrh - chráni akýkoľvek ľudský život od jeho počatia. Návrh Ministerstva zdravotníctva - zachovať doterajší stav a zvýšiť stupeň právnej sily, t. j. umožniť žene z genetického dôvodu umelo prerušiť tehotenstvo do 24. týždňa jeho trvania. Teda zabíjať choré nenarodené deti.

Nacisti vyhlásili za neplnohodnotné osoby postihnuté: „sú nižší ako akékoľvek zvieratá“, je lepšie, aby sa nenarodili. Ako sa môže nekriticky uchýliť k takémuto falošnému súcitu, že pre ich vlastné dobro sa zbavujeme nevhodných: berieme život počatým deťom, čo i len s 10% pravdepodobnosťou genetickej vady, postihnutým ale i zdravým?! S takýmto postojom tu budeme čoskoro legalizovať zabíjanie postihnutých detí do 12 rokov na žiadosť ich rodičov, ako je to v Holandsku a práve sa chystá v Belgicku. Takýto program eutanázie (hoci len do 3 rokov a i bez súhlasu rodičov) spustil Hitler pred tým, než začal s koncentračnými tábormi. Celkom 250 000 dospelých postihnutých bolo usmrtených v akcii T4.

A koľkí sa klaňali nacizmu? Aj v tom čase verejná mienka bola úplne zideologizovaná ako neskôr v časoch komunizmu. Dnešní ideológovia vedú vojnu cez médiá proti nevinným životom a ženám. Táto genocída vyhovuje dnešnej spoločnosti, ktorá usiluje o maximalizáciu užívania si voľného sexu bez dôsledku starania sa o dieťa, ktoré sa môže z neho počať. Aj holokaust bol akceptovaný, lebo Židia a postihnutí prekážali budovaniu ríše. Komunizmu zas prekážali ináč zmýšľajúci, tak ich poslali do gulagov. Keď Indiáni prišli do cesty kolonizácii Ameriky, boli vyhlásení za podľudí. Podobne to bolo s Afroameričanmi, ktorí vyhovovali našej „kresťanskej“ civilizácii ako lacná pracovná sila, preto legálne otrokárstvo preživalo dlhé stáročia.

Zdá sa, že dejiny sa neustále opakujú

a my sa nikdy nepoučíme. Len ľudia pokorní a s otvoreným srdcom stále sledovali učenie Krista. A tí „študovani“ odmietajú Jeho múdrosť. Slúžia Zlému, ktorý je otcem lži. Tak dnes prekrúcajú, že ide o právo ženy na svoje telo, na svoje súkromie.

Pri potrate žena vystavuje riziku svoje telo a ničí život - telo druhého. V jej tele sa predsa vyvíja nový človek, pritom to môže byť človek iného pohlavia, takže to nie je jej ženské telo. Ani rodič nemôže siahnuť na život dieťaťa, hoci by sa to stalo v súkromí jeho domova. Takéto „súkromné“ násilie je zakázané a prísne trestané. Nikoho ani len nenapadne, aby rodičia mali „možnosť voľby“ dieťa utýrať alebo sa oň starať. Alebo aby taká možnosť bola v prípade znásilnenia či vraždy. Aj tie sa predsa dejú, ale preto ich nelegalizujeme. Vždy sa nájdu ľudia, ktorí porušia zákon, tak i pri zákaze potratov. Zákon má úlohu formovať svedomie, a preto musí jasne ohraničiť, kde dochádza k násilniu na druhom človeku. Zákony „hovorí“ ľudom, čo majú robiť celý čas. Máme zákony proti zneužívaniu, krádeži, podvodom, atď.

Terajšia legislatíva dáva žene nespravodlivú možnosť zabiť, na čo nikto nemá právo. Od momentu počatia, keď začína život nového človeka s genetickej informáciou odlišnou od matkinej a kontinuálnym samspúšťacím vývojom, tomuto človeku začína plnú právo na život. Pri potrate je porušené právo dieťaťa na život. Toto právo je tu od momentu vzniku života a parlament nemá kompetenciu ho poprieť, jeho povinnosťou je toto základné ľudské právo uznať. Tehotenstvo len dočasne obmedzí ženu v pohodlnosti na 9 mesiacov. Predsa nevinný život je hodnotnejší ako 9 mesiacov pohodlia. Právo zabiť nenarodené dieťa nemá žiadna žena. Nenarodený však nemá rovnosť pred zákonom, keď ho ten nechráni pred násilím.

Právo na život nezávisí od veľkosti, či veku a preto uznať viac práv nenarodeným v poslednom trimestri ako v prvom trimestri je účelový zločin. Toto urobil Ústavný súd SR.

Navyše svojim rozhodnutím spôsobil právny chaos. Stanovil, že určovať časové hranice legitímnosti umelého potratu v prípade genetickej vady plodu (zdravotný dôvod) má NR SR. Súd však neskúmal ústavnosť stanovenia hranice legálneho umelého potratu pre iné zdravotné dôvody vo vyhláske. Existujú totiž tri kategórie zdravotných dôvodov. Jedna je genetická. Je však jasné, že hranice určené vyhláškou aj pre ďalšie dve kategórie sú rovnako protiústavné a súd by ich iste vyhlásil za neplatné. Výsledok rozhodnutia ÚS SR teda môže viesť k legalizácii potratu do pôrodu pre rôzne zdravotné dôvody, ktoré zahŕňajú dokonca aj „psychické zdravie ženy“. Po uplynutí lehoty stanovenej ÚS SR existuje právne vákuum a neistota o tom, či je počaté dieťa s pravdepodobnosťou genetickej vady chránené zákonom alebo nie. Toto sú silné dôvody, prečo interrupčný zákon je zlý, morálne a ústavne nevyhovujúci. Žiadne plátanie mu nepomôže.

Už počujem protiargument, že ak by sme aj zakázali umelé potraty, tak ženy budú chodiť do zahraničia. Pozrime sa však do Írska, kde sú umelé potraty zakázané a naozaj Írky chodia na potraty do Británie alebo na holandské lode pri írskom pobreží. Nečudo, keď reklamná kampaň britských potratových kliník v Írsku dostala zelenú, pretože podľa Európskeho súdneho dvora umelý potrat je „služba“, ktorá má mať slobodu pohybu v rámci Európskej únie... Medzinárodný tlak pôsobí aj na ženy, ktoré hľadajú cesty, ako obísť zákon. Slovenský a český zákon však nedovoľuje potrat napr. Poľkám, pokiaľ tu nemajú trvalé bydlisko alebo aspoň 5-ročný pobyt.

Odpovedzte mi, prosím, ak napr. Holandsko legalizuje pedofiliu, legalizo-

vali by sme ju aj na Slovensku, aby naši pedofili nemuseli cestovať tak ďaleko?

Pozrite sa na Britániu, ktorá má dokonca zákon proti svojim občanom, cestujúcim za detskou prostitúciou do Thajska. Takže je to vec politickej vôle prijať spravodlivé zákony a zabezpečiť ich vykonateľnosť, aby boli slabí ochránení. Je na nás pripraviť zákony, ktoré ochránia nevinných a odradia ženy pred takýmto neľudským skutkom. Je extrémizmom nazývať potrat ľudským právom.

Je na nás sa rozhodnúť, či chceme na našom území tolerovať takéto násilie, genocídu, alebo budeme žiadať jej zastavenie, zákaz a stopnutie financovania. Mój návrh zákona netrešťa ženy, ktoré sú pod strašným tlakom. Žiada však potrestanie pre potratárov, ktorí sú agentmi dnešnej potratovej genocídy. Ako kedysi SS, či KGB si len plnia svoje povinnosti kata... Toto nie je prípustné.

Pre vykonávanie nelegálnych potratov sú podobne v Poľsku zatknutí gynecológovia. Nelegálne potraty totiž spravilva vykonávajú odborníci. Takto bolo aj v čase, keď potraty boli ešte zakázané, čo podporuje aj vyhlásenie Mary Calderone, medicínskej riaditeľky Plánovaného rodičovstva (dnes najväčšia sieť potratových kliník vo svete) v Americkom žurnále verejného zdravia z roku 1960: „...90% nelegálnych potratov sa vykonáva lekármi. Je známy fakt, že odhady nelegálnych potratov sa preháňajú, čo priznal aj bývalý potratár Dr. Bernard Nathanson, ktorý zohral kľúčovú rolu v presadení legálnych potratov v USA.

Neviem si predstaviť 10 zabitých detí a už vôbec nie 100. Čo potom 14 200? veď to je celé mesto. Viete si to predstaviť - ročne 14 200 detí - jedno mesto zabijeme, veď to neurobili ani Turci. Ja si skutočne neviem tú hrôzu predstaviť. Dnes máme možnosť spoločne tú hrôzu zastaviť. Obraciam sa preto na vás s dôverou, že s Vašou podporou urobíme hrubú čiaru tejto genocíde na vlastnom národe, ktorá svoju ideológiu presadzuje od čias začiatku 20. storočia v Európe a po celom svete. Jej cieľom je nepochybne zničiť rodinu, vieru v Boha a spoločnosť. Len vtedy sa môžu zmocniť svetovlády temné sily. Na toto sa dnes využívajú zákony a medzinárodné inštitúcie, ktoré propagujú potraty ako ľudské právo. Odmietame toto smutné dedičstvo. Umelý potrat je zločin proti ľudskosti, ktorý Parlament SR nesmie odobriť, ak nám svedomie a pamäť ešte neodumreli. Zamyslime sa nad tým, že nám právo na život nikto neodoprel, a preto sme dnes tu. Svojím hlasom rozhodneme o živote tých, ktorých hlas nepočuť. Každá bunka ich tela však volá po živote. Preto, ak naozaj usilujeme o demokraciu, počúvame aj hlasy najmenších členov našej spoločnosti. Ich hlasy môžeme ešte potrebovať vo voľbách v budúcnosti a dozista na poslednom súde.

Chráňme si naše deti našu budúcnosť. Tu nejde o to, v ktorej sme strane, tu ide o našu budúcnosť. Vidíte, čo sa deje okolo - v Holandsku už majú eutanáziu. Kam to speje? Mladé dievčatá ani nevedia, čo robia, keď idú na interrupciu a dokonca sú často donútené okolím, sami by to ani nechceli.

Slovensko môže byť hrdé na svoje kresťanské korene a mravy. Nezabudnite, že na nemravnosť zahynul aj slávny Rím. Prosím, poraďte sa každý so svojim svedomím skôr ako stisnete hlasovacie tlačidlo. Hlasujte, prosím, za svetlú budúcnosť Slovenska. Pomôžte aj tým mladým, ktorí majú často len nesprávne informácie, tým, ktorí sú donútení. Zachráňte naše dievčatá a ženy od neskorších nekončných a strašných výčitiek, že zamenili lono života za hrob.

Ešte raz vás prosím, viem, že máte mnoho povinností a starostí, ale nezabudnite, že každý raz umrieme a budeme stáť pred Pánom života a smrti a skladať účty. Nebude to ľahké pre nikoho, ale určite sa bude pýtať každého z nás, prečo si sa tak rozhodol, keď si mohol pomôcť? Možno práve toto bude rozhodujúce pre vstup do raja. Chceme ešte raz upresniť, cirkev pokladá človeka od počatia s telom a dušou za úplného a interrupcia je smrteľný hriech a ženie človeka do záhuby.

PETER GABURA

Zrejme nie je ľahké, ani celkom namieste porovnávať vzťahy nástupcov sv. Petra k jednotlivým národom. Pretože však hlava Katolíckej cirkvi nie je iba najvyššou duchovnou autoritou, ale aj hlavou celým svetom uznávaného suverénneho subjektu Štát Vatikánskeho mesta (Stato della Città del Vaticano). A Slováci už takmer tisíc rokov museli žiť včlenení do cudzích štátnych subjektov, nemali možnosť byť Vatikánom uznávaní za partnera medzinárodných vzťahov. Táto situácia sa podstatne zmenila iba v roku 1939, keď Slovenský snem 14. marca obnovil stredovekú štátnosť Slovákov vyhlásením samostatného štátu. Ale aj táto slovenská štátnosť v roku 1945 podľahla výsledkom druhej svetovej vojny, takže sme museli čakať ďalšie polstoročie, kým sme si nezriadili novú Slovenskú republiku, ktorá vstúpila do medzinárodného spoločenstva štátov 1. januára 1993.

Zvýraznil som iba podstatný charakter týchto vzťahov, lebo napriek chýbajúcej štátnosti Vatikán sa už dávnejšie zoznámil s neprírodnou situáciou slovenského národa a viac ráz vyšiel mu v ústrety svojimi rozhodnutiami na jeho prospech.

Slováci vo Vatikáne neboli neznámi. Veď už najneskoršie v roku 867 byzantskí učitelia Konštantín a Metod, ktorí na pozvanie pápeža Mikuláša I. prišli do Ríma, aby zreferovali - ale už jeho nástupcovi Hadriánovi II., lebo Mikuláš II. počas ich cesty zomrel - o svojom trojročnom pôsobení medzi Slovámi. Museli mu o nich podať veľmi bohaté a presné spofahlivé správy, ak sa pápež rozhodol schváliť ich konanie aj vo veci nimi uvedeného nového liturgického jazyka, ktorým bola stará slovenčina. Do tohto roka teda treba datovať začiatok vzťahov medzi Slovenskom a Svätou stolicou, ktoré sa rozvíjali na najvyššej úrovni a priniesli Slovákom ako prvým v priestore strednej Európy už v roku 880 aj vlastnú cirkevnú organizáciu, závislú iba od pápeža. Jej hlavou sa stal náš prvý arcibiskup Metod. Kráľ Svätopluk, ktorého ríšu pápež Ján VIII. prijal pod ochranu sv. Petra, vyžiadali si od pápeža ďalšieho biskupa, Wichinga, do Nitry a veľmi pravdepodobne aj tretieho biskupa, o ktorom sa nám nezachovali presné údaje. Bol ním asi Slovák Gorazd.

Tento sľubný a nezvyklo rýchly rozvoj optimálnych vzťahov medzi kráľovstvom Slovákov, nazývaným Morava, a Svätou stolicou napriek dramatickým zvratom na poli medzinárodných vzťahov trval až do prvého desaťročia 10. storočia, keď barbarské vpády divokých a vyzbrojených koristníckych ázijských hôrd zväzu ugrofínskych a turkických kmeňov, ktoré zaplavili strednú Európu a na tento cieľ sa spojili s vojskými silami Franskej ríše, v roku 907 rozbili politickú moc aj cirkevnú organizáciu Slovákov. Netrvalo ani celé jedno storočie a Slováci sa našli pričlenení do Uhorského kráľovstva.

Uhorské kráľovstvo, ktorému dal jeho zakladateľ kráľ sv. Štefan od vena zásadu rešpektovania a úcty ku všetkým rozličným národom, ktoré ho tvorili, cez dlhé storočia dovoľovalo aj Slovákom, ako všetkých ostatným národným spoločenstvám, zúčastňovať sa na tvorbe a živote tohto štátneho útvaru a ním zriadenej cirkevnej organizácie. Práve prostredníctvom cirkevných štruktúr aj mnohí Slováci sa stýkali s Rímom, a to aj na najvyššej úrovni ako metropolitní arcibiskupi, primási a kardináli. Žiaľ, nikto doposiaľ systematicky nespracoval konkrétnu účasť Slovákov na rozvoji Kráľovstva sv. Štefana až po nešťastnú politiku nezmyselnej a krutej maďarizácie jeho vzdialených nástupcov v 19. a 20. storočí, ktorá zradou na základej idej štátu zákonito ho priviedla k jeho tragickému rozpadu. Ostáva to úlohou najmä slovenských historikov. Spomenuté kontakty Slovákov so Svätou stolicou sa však nevyhnutne konali v rámci vzťahov Uhorsko - Vatikán, teda nie pod slovenským menom.

Napriek tomu v časoch oživenia

Audiencia u pápeža Pavla VI. (autor článku druhý zľava)

Pavol VI. - veľký priateľ Slovákov

Na 30. výročie jeho odchodu do večnosti

národného povedomia u slovenských národov Svätá stolica sledovala tento vývoj a prihliadala k zvýrazneným požiadavkám jednotlivých národov. Najcharakteristickejšim príkladom toho bolo veľmi zriedkavé rozhodnutie pápeža sv. Pia X., ktorý v roku 1909 zrušil cirkevné tresty vynesené spišským biskupom Alexandrom Párvym proti kňazovi Andrejovi Hlinkovi pre jeho činnosť na obranu záujmov slovenského národa. Najvyššia cirkevná autorita týmto potvrdila Hlinkom hlásanú zásadu, že národ je viac ako štát, aj keď išlo o takmer tisícročné Uhorské „mariánske kráľovstvo“ sv. Štefana.

Keď sa dôsledkom vlastných chýb Uhorské kráľovstvo rozpadlo, Svätá stolica uznala jeho nástupnícke štáty, medzi nimi aj Česko-Slovenskú republiku. V krátkom čase sa však ukázalo, že tento štát vznikol na sérii podvodov na úkor Slovákov. Jeho zakladatelia T. G. Masaryk a E. Beneš sa hneď postavili o vyradenie najvýznamnejšieho člena „triumvirátu“, ktorý dosiahol zriadenie tohto nového etnicky nešťastne pozliepaného štátneho útvaru, Slovák Milan R. Štefánik. Takto si mohli formovať nový štát ako nástroj utvorenia fiktívneho „československého národa“ podľa požiadaviek a plánov ich slobodomurárskych vysokých dirigentov. V takomto štáte sa pre slovenský národ rysoval úplný zánik, ktorý T. G. Masaryk prognózoval na päťdesiat rokov.

Preto Andrej Hlinka a s ním stále rastúci rad slovenských katolíckych kňazov vidiac v zmysle princípu subsidiarity - pretože následkom vyše polstoročnej násilnej maďarizácie Slováci okrem kňazov nemali takmer žiadnu laickú inteligenciu - cítili sa povinní zachrániť svoj národ pred takýmto koncom. A Vatikán, napriek ko-rektným vzťahom k jestvujúcej českej štátnosti, pozorne sledoval aj tento politický vývoj na Slovensku. So zadosťučinením privítal vyhlásenie autonómie Slovenskej krajiny a ustanovenie jej vlády na čele s kňazom Dr. Jozefom Tisom, a medzi prvými štátmi - už 25. marca 1939 - uznal de facto et de

iure Slovenský štát, legálne vyhlásený Slovenským snemom 14. marca 1939 a následne uznaný vyše tridsiatimi štátmi, medzi nimi všetkými vtedajšími veľmocami s výnimkou Spojených štátov amerických.

Týmto dňom sa obnovili formálne medzinárodné vzťahy na úrovni vzájomných diplomatických zastúpení aj medzi slovenským národom a hlavou Katolíckej cirkvi.

Aj tieto vzťahy sa vyvíjali v normálnych podmienkach, ktoré nevylučovali momenty napätia a uvoľnenia, ale nikdy nechýbala obojstranná dôvera a snaha o pochopenie situácie jedného partnera k druhému. O tom už dnes máme ak nie vyčerpávajúcu, ale dostatočne bohatú literatúru.

Nám tu dnes ide o zachytenie celkom osobného vzťahu pápežov od roku 1939 a predovšetkým o vzťahu pápeža Pavla VI. k slovenskému národu. Nie pochybnosti o tom, že Pius XII., ktorý sa stal pápežom takmer súčasne s vyhlásením Slovenského štátu v marci 1939, zaujal od samého začiatku prajné stanovisko voči tejto novej historickej skutočnosti. Svätá stolica bola prvým z vyše tridsať svetových štátov, ktorá po bezprostrednom uznaní zo strany všetkých susedných štátov Slovenska už o desať dní po jeho založení uznala Slovenský štát. Bolo to veľmi dôležité gesto, pretože celý svet vedel, že Vatikán v takýchto veciach postupuje veľmi rozvážne a vyslovuje svoje uznanie iba po dôkladnom zistení, že sa nová štátnosť realizovala bezpochyby legálnym spôsobom. Až po jej uznaní sa ďalšie štáty rozhodli postupne uznať Slovenský štát nielen de facto, ale aj de iure. Už vtedy mons. Giovanni Battista Montini patril medzi blízkych spolupracovníkov nového pápeža Pia XII. priamo na Štátnom sekretariáte Jeho Svätosti. Mohol teda celkom zblízka sledovať vývoj vzťahov medzi Svätou stolicou a Slovenskou republikou a do určitej miery ich aj ovplyvňovať. Iba z doposiaľ neprístupných dokumentov Tajného vatikánskeho archívu bude raz možné zistiť podrobnosti v tejto veci. Známý fakt však je, že Svätá stolica bola posled-

ným štátom, ktorý zrušil svoje diplomatické vzťahy so Slovenskou republikou, až keď už obnovené Česko-Slovensko bolo medzinárodne uznávaným štátom. Bolo to až do 30. mája 1945, keď sa dostala do Vatikánu overená správa, že utečenecká vláda Slovenskej republiky v rakúskom Kresmünsteri totálne kapitulovala pred generálom XX. Korpusu III. Americkéj armády, čím stratila akúkoľvek možnosť uznávania zo strany Vatikánu. Vtedy mu mons. Tardini oznámil, že Slovenská republika prestala jestvovať. Ale ešte aj po tom až do 30. júna Sidora prijímali vo Vatikáne na Štátnom sekretariáte, kde predkladal rozličné žiadosti o pomoc a ochranu slovenských utečencov, pričom mu Pius XII. veľkodušne ponechal jeho služobný byt vo Vatikánskom meste, až kým si nevybavil možnosť vyemigrovať do Ameriky.

Keď sa Montini po krátkej pauze v pastorácii ako arcibiskup v Miláne stal kardinálom a 30. júna 1963 bol zvolený za nástupcu sv. Petra

patrilo predmestie, kde vznikol slovenský ústav.

V nasledujúcom roku 1964 pápež Pavol VI. vyznačil pútnický chrám Sedembolestnej Panny Márie, patrónky slovenského národa titulom Basilica minor (menšia bazilika), ktorá tým vošla ako prvý chrám na Slovensku do radu najvýznamnejších kostolov Katolíckej cirkvi na svete.

V oslavovaní jubilea príchodu svätých byzantských učiteľov na Slovensko sa v Ríme pokračovalo takmer každý rok za účasti mnohých slovenských pútnikov. Konalo sa to najmä na výročie posviacky ústavu. Pri každom významnejšom podujatí v Slovenskom ústave pápež Pavol VI. prejavil svoju účasť osobitným posolstvom, ktoré v jeho mene prečítal kardinál, ktorý oslavu predsedal. Takto sa vystriedali medzi Slovámi v Ríme azda všetci kardináli najbližší spolupracovníci pápeža. Na oslavy tisícročia smrti sv. Cyrila a Metoda jeho predchodcom Jánom XXIII. Na jeho výzvu sa zišlo osláviť toto výročie vyše tisíc Slovákov, ktorých Svätý Otec prijal a po slovensky privítal: „Vitajte, milí Slováci!“

V máji 1968 Pavol VI. poctil arcibiskupskou hodnosťou nitrianskeho diecézneho biskupa Dr. Eduarda Něcseyu, ktorý však krátko nato zomrel. Potom 13. septembra 1969 Pavol VI. prijal opäť stovky Slovákov na osobitnej audiencii vo svojom letnom sídle v Castel Gandolfo.

Keď potom v júni 1972 zomrel posledný slovenský biskup, ktorý ešte mohol vykonávať svoju funkciu, po úmorných vyjednávaniach s pražskou vládou pápežov splnomocnenec dosiahol, že Pavol VI. mohol vymenovať troch nových slovenských biskupov: Júliusa Gábrisa pre Trnavu, Jána Pásztoru pre Nitru a Jozefa Feranca pre Banskú Bystricu. Vysvätil ich 3. marca 1973 v Nitre vatikánsky diplomat, arcibiskup a neskorší kardinál Agostino Casaroli.

Aj v nasledujúcich rokoch Pavol VI. nespočetne krát prejavil nám Slovákom svoju osobitnú otcovskú lásku. Naši kňazi v Ríme mali k nemu kedykoľvek prístup a niektorí z nich neprestajne vybovávali a viedli k nemu skupiny či skupinky slovenských pútnikov, ku ktorým sa často prihovril a dával im požehnanie pre celý slovenský národ. Keď k nemu prišli prví žiaci slovenského gymnázia, ktoré medzitým salezianci založili a viedli v Slovenskom ústave sv. Cyrila a Metoda, Pavol VI. ich otcovsky povzbudzoval: „Zapamätajte si: pápež vás má rád! Vás osobitne žehnám, pretože vy predstavujete nádej Cirkvi a najmä ste nádejou slovenských katolíkov.“ To sa opakovalo pri všetkých audienciách, na ktorých sa zúčastnili aj študenti slovenského gymnázia v Ríme. Pápež cítil s osudom nášho národa a podporil každú iniciatívu na zachovanie našich kresťanských a kultúrnych tradícií vstúpajúc nám nádej na ich slobodné a nehatené pestovanie po znovuzískaní slobody.

No najzaujímavejším darom pápeža Pavla VI. pre náš slovenský národ bola jeho Apoštolská konštitúcia Qui divino (Kto božským), ktorou splnil stáročnú túžbu a nádej Katolíckej cirkvi na Slovensko tým, že ju pozdvihol na samostatnú územnú cirkevno-právnu administratívnu provinciu s vlastným arcibiskupstvom v Trnave, ktoré združovalo všetky katolícke biskupstvá na Slovensku. Urobil to v poslednom roku svojho života a bol to jeho trváci dar Slovákom, ktorým akoby testamentárne spečatil svoju lásku k nášmu národu, čím sa nevymazateľne zapísal do našich cirkevných aj štátnych dejín. Ťažko si možno predstaviť vzácnejší dar zo strany nástupcu sv. Petra ktorémukoľvek národu. Preto mu patrí naša podoba trvalá a hlboká vďaka.

MILAN S. ĎURICA

Ariadnina niť

Až keď sa dotknú lesov, aby zozeleneli
od závidi, stĺp výšky premknú vône.
Inak sú belasé a po tom kúpeli
dupocú, vetrom podkúvané kone.

Ten dupot prerastá len nežne do modrín
pozdĺž vôd, pozdĺž nedotknutých vlhčín.
A nezábudky, keď sa lásku pomodlím,
sú sestry tvojich očí. Za to ručím.

Dýcham ťa s vôňou hmly a vnímam, Izabel,
aj dotyk tvojich rúk, vzdialených, no bližších
ako tvár ukrytá do čriepkov zrkadiel,
ako šperk zdobiaci tvoj provokačný výstrih.

Dýcham a vnímam, či modrá, či zelená
naplňaš vôňou zem i priestor môjho neba.
Aj pohyb malička má silu znamenia,
keď miluje a s výškou do seba ma vstrebá.

V okruhu nádeje, kde kvitnú nedele,
túžba a láska aj cez trasoviská trafi.
Nič to, že vrásky nám zostanú na čele,
kde prešli kolesá, ich požehnané ráfy.

Brat a či sestra

Azda len žije niekde za horami,
dnes a či v dákom príhodnejšom čase,
ten citlivý, čo možno zavola mi,
že je a podobne sa korí kráse.

Možno v ňom taktiež holub kryje strieškou
sivastých krídel pohnutie i nápad.
A možno cez dym kaviarenských dneškov
nevidno nehu. Neha nevie ziapať.

Neha sa neponúka z pouličných stánkov.
Ó, neha! Čaká ako ruža v spiacom puku,
až si Boh utrie slzu modrou hánkou
a na puk zloží žehnajúcu ruku.

Azda len žije a si do sneženia
prchnucich višni češe miesto vlasov
blondáve snové verše ako žena
obdarovaná zvnútorňou krásou.

Náhodným tónom dotkne sa bok o bok.
Do hluchých uší báseň vyzvoní mi.
A možno mi len sadne na náhrobok,
sklamaná, že sa bratám s nebohými.

Nespavosť

Na rukách desať prstov prehováram denne,
kdeľ tých blízkych labutí: Leť, chvej sa, ale zalet'
až k tomu (!) zálivu, až za kraj menom bdenie.
Myslíš si, že ma poslúchne tá háved'?

Iba mi vlasy prečešú a podoprú mi bradu,
keď v okne kvitne mráz a do tých sivých kvetov
úsvitné minúty si rozpačito kladú
alabastrovú tvár. Bdiem iba holou vetou,

aj keď bdiem dokorán, nie iba úzkou škárkou.
Bdiem spánok ako hrob živého virtuóza
so všetkým chaosom tých zhavranených parkov,
kam prsty posielam. No ony priečia sa, až hrôza.

TEODOR KRIŽKA

Z knihy krehkostí

S nesmiernou túžbou, čo sa vo mne klania
ako strom pred víchrom až do závetria sonát,
prosím tie prsty len o kúsok zmilovania,
a prsty po rebrách sa pustia preludovať.

* * *

Ako jas v húštinách, tak chodí mojím šerom
nepoznatelný a zamilovaný ktosi,
akoby prvý ranný vlak na opustený perón
nehlučne privážal vagóny plné rosy.

Aj keď sa rovnako nezjaví ani dvakrát,
tisíc ráz skloní sa a bozkáva ma znútra

perami našpúlenými, výbušná snová papraď,
po vlhkých bozkoch fascinovaná a smutná.

A prší do duše cez prederavenú strechu
po stenách úzkostí a kníše borovice.
A škripu kolesá pod ťarchou toho hriechu,
k snovému rubu zlé a ironické lice.

P. S.

1

Odišla. Niet jej tu. Je iba dvor a tráva,
ktorá si pamätá kroky jej rozpakov.
Ale mne zostalo, čo sa mi denne stáva:
slnko ma oslepí súcitnou alpakou,

kým jasom v mojej tme bláznivo nerozviri
tieňohru farebných motýľich siluet.
Počujem, ako hrá. A jej hra na klavíri
na krk mi zavesí ochranný amulet.

Tón k tónu zapadá, akoby skoky dievčat
menili na škôlku nedeľný podvečer.
Plačem sny. A hudba? K slzám mi chodí svedčať.
Odišla. Niet jej tu. No a čo, človeče!

2

Odišla. Vzala si nepobozkané pery,
ako sa berie dážď nehodným púštnym dňom.
Odišla zamknutým prierubom ťažkých dverí,
a predsa zostala a navždy stojí v ňom.

Aj keď je ďaleko, ďalej než siahne ruka,
do rámu verajú noc mi ju načrtne.
Ak nožom zarezem hlboko do jablka,
plod mi ju vyjaví, aj keď len postupne.

Jeseň ju ukryje do orechových škrupín,
nájdem ju v ozvenách, v rozbitom vajíčku,
pod ľadom v studničkách,
keď smädom po nej trpím.
Čo na tom, že si ju vymýšľam trošičku.

Štedrovečerný stôl. Na stole chlieb a ryba.
Dva prázdne taniere. Dva staré príbory.
A prázdna stolička, ktorej tak veľmi chýba
telo jej hanby a telo jej pokory.

Chýba tým večerom, v ktorých sa mlčky klaniam
tajomstvám v húštinách, kam sen ma vysotí.
Chýba tým zreničkám. Chýba tým tichým dlaniam,
čo sa tak hanbili dotknúť sa čistoty.

Studený koniec júla

Úzkosť mi líže členky, biely psiček
od zimy sa mi pod pokožkou chvie.
Dva týždne prší. Z piatich lastovičiek
živé sú v hniezde za oknom len dve.

Dni idú ako dlhý koncil kostier
a prijímajú márnosť do dlaní.
Smrek za oknom je vřzgajúca posteľ,
v ktorej spí vietor nemilovaný.

Kam rýchlo zaliezť? Široké sú plecica,
úzko je srdcu v tesnom cite z nich.
Tak pod'ho aspoň z týchto veršov zliecť sa,
užovke beztak dávno pritesných.

Hodinky

„...nech Vás teda ochraňuje
fialové pierko z profilu lastovičky
a nech Vás pruhované tiráže
na koncoch chvostov záhorských mačičiek
strážia celý, celučíčkový čas.“
Z e-mailu 21. 7. 2008, 20.24 hod.

Neuniknem tvojim snivým očiam
ani do lotyšskej brezy zakliaty
jednonohý zdrevenený bocian
z močaristo snových úvratí.

Nájdeš si ma ukrytého v dave
ako úchyt z horských previsov.
Ako srdce, čo sa skrylo práve
za slepecky bielou palicou.

Darmo skúšam vyhrať tento pretek,
objaviš ma ako náhodou
vo fialovej lastovičích letiek,
krájajúcich úsvit nad vodou.

Ani neviem, kde si práve snívaš,
keď ti nebo na noc otvorila,
len sám čítam po samotnú tiráž
chvosty mačiek z dvorov Záhoria.

Ďaleko si, nespútanou riekou
delí nás a nás to prežije,
čo tu beriem ako dávky liekov,
otrávené nežné porcie.

Korida

Plachá a vznešená podobala sa srne,
len o krok pred mnou, ale vždy z dosahu,
tancovala, mlčky zabodávala trne
doprostred môjho sna, pila mi odvahu.

Vzduch ťažký ako luh a biely ako jazmín
pila s tou odvahou, ťažký a pririedky.
Starnúci, slabý muž cítil som, že sa zbláznim.
Vbodla mi do slabín vysoké opätky.

Do boku vbodla mi strieborný kord či šablú.
Bola, no omylom? Viackrát už nepríde?
Smiala sa, prskala, kedysi celkom chrabrú
dušu mi týrala v tej čudnej koride.

Akoby tisíc rúk o tisíc dlaní pleslo,
k oblohe zdvihli sa plamenné krdle vrán,
to temné priepastné, prichladné obecnstvo
na hrade bielych dní, v ktorom som kastelán.

Polana s tebou pomyselne (I)

Na obyčajnom kopci obyčajná lúka,
my dvaja obyčajní len tak za ruku
vodíme tiene, skroteneho vlka.
Z diaľky nám kýva Pán Boh v klobúku.

Obloha celá z azúru a mračien
zapletá z vlasov v skalách vodopád.
Pohládzaš strom, a ja len v duchu lačným
po milosti sa na strom podobáť!

Vietor si v listí listuje, v tom Písme
nábožných vôní, čo sa vteliť
do strmých nebies. Dlho čítali sme
zo strán tých bielych evanjelií.

Keď pískne vták, to písknu osky kolies
na rebrinaku leta pod ťarchou
farebných slov, čo ani nevypovieš,
také sú plné tráv a oblakov.

Tvoj a môj tieň sa zimomravo túlia
v sintrovej tóni, kde si pahreba
prehŕňa uhlík ešte z konca júla.
Nič to, že každý len sám do seba.

Pokus o (seba)definíciu

Ticho. Len v lampe farebná večerná mucha
krídlami strihá vzduch, elektronický stroj,
a šije, šije, vyšíva zosnulým posmrtné rúcha.
Habit, čo práve dokončí, možno je môj.

Lúč jasu, ten geometrický prierub do dlážky, klame
úzkosťou na listoch paliem, keď slzy vyronia.
Mních v tomto temnom,
sviatostne rúhavom chráme,
modlím sa báseň hriešneho ľudského svedomia.

Modlím sa bielu stien, modlím sa ultramarín
sviatočných soklov natretých pred kvetnou nedelou.
Modlím sa smútok za tebou, i nech sa vysomárim
z mŕtvolne nemých čiar abstraktných pastelov.

No Boh je tichý, tichší než perleť farebnej muchy,
len na krok pristúpi, hanbou ustaté oči mi prikrýva.
A mucha šije, šije, tú hanbu prišívá o biele sluchy
mne, dávno pochovanému mŕtvymi zaživa.

Po dušičkách

Vietor si lístie ustiela na hrobe a hrob, ten diván
priláka oblohu, modrú pre rúhavých i čistých,
ucho si kladie na kameň, načúva, ako sa lián
pod zemou chytajú mŕtvi, len čo si odhalí výstrih.

A nebožtíci k nej šplhajú, držiac sa za korene,
akoby sa túžili dotýkať jej nadmerných ňadier.
Ale Boh pre toto prislepé, prihriešne pokolenie
má iba na nechte ukazováka lunu, ten záder.

Ozaj, tá luna! Na vlnách vezie si podobu člňa,
akoby viezla vanilku z dajakých vzdialených trópov.
Za múrom žalostne kvili májová hviezdnatá srnka,
nadránom po nej nájdete
iba trus za čerstvou stopou.

A záder? To sú azda tí, ktorí chuť opitých bozkov
kradnú až zo dna nerestí, akoby v zadnom
trakte krívd vypluli sladkosť čerešne s kôstkou.
Takých Boh spiatky do zeme zatĺka pádlom.

To všetko za múrom z priesračných kvádrov vetra.
My, ešte na tejto strane trávy a hlíny,
vidíme iba tmú. Mesiac, hviezdy a svetlá
lámp nie sú žiadne návestia pre vlaky s nebohými.

Krása

Ako vdova do seba zamknutého smútku
berie si ma len tak - medzi tri prsty,
akoby mrvila tabak alebo hrudku
soli do očí, či len do jazernej hrsti.

Až keď si roztrhne župan, dráždivý opar
vystúpi, z vôní vypadne pálivé ňadro.
Pár slov mi podhodí, ale ozaj len zopár.
Také vzrušujúce to je, až je mi chladno!

Také má slonovinovo úsvitné stehná
ako doteraz nijaká z panenských nocí.
Biela noc! Prepaľuje ma, hej, tak mi žehná,
že musím za ňou po ostrí britvy a bosý.

Môj Mojžiš

Slnko píše čerňou takou vernou,
že si pod strom verše poznamená.
Do toho ty potom udrieš berlou
ako v púšti Mojžiš do kameňa.

A ja pijem, a ja pijem zblízka
zo studne, z tej odomknutej tône,
čo mi na dlaň, na tvár, na hrud' tryská.
Kolíše ma pieseň v tvojom lone.

Nežný úder premieňa sa na liek,
ako keď sa v kraji zdvihne kostol.
Pijem chvenie z oboch tvojich jamiek
odomknutých nad kľúčovou kosťou.

Pijem víno z tvojich sväteničiek,
namáčam si do nich smädné prsty.
Len ten jeden malý, nezbedniček,
namáčam si do čiar v tvojej hrsti.

A to svetlo, a tá krása, Bože,
a ten vietor, ktorý z jasu zadul,
tesá do mňa lásku na rub kože
ako zákon do kamenných tabúl'.

Z knihy krehkosti

Dievčatko s vlasmi, ktoré kolmo pršia
ako dážd' v nočnom tichu kolonád,
až teraz cítim, že aj moja duša
v jesennom dychu sa smie podobáť

na výšku v hrdlách husí nad vodami,
keď sa im vietor oprie do krídel.
Na dlaniach listov, aj keď nechodia mi
so správou od teba, som uvidel

svätú tvár, dávne príbuzenstvo smútku
a vznešenosti, spevu s čistotou.
Belasé ruky hádžu prvú hrudku
na veko rakvy prázdnych životov.

Aj keď je jeseň, do vädnutia vravím
len kvety založené do pukov.
Dievčatko s vlasmi, čo sú ako vavrín
na hlave spevu, kričím zámlkou,

vykrikujem tu tichom, zotročenec hlasov
odpočúvaných v bútlavinách vŕb.
Dievčatko s vlasmi, ktoré pršia krásou,
opakuj mi: Ak miluješ, tak trp...

Opakuj mi, že hoci do snov patriš,
si zhodou náhod všetko - napríklad
aj láska, a ja s tebou musím na križ,
ak sa ťa ozaj musím dotýkať.

Dňa 3. augusta 2008 v nedeľu vo veku 89 rokov vo svojom dome v Moskve zomrel na srdcový infarkt Alexander Solženicyn.

V celom svete uznávaný symbol odporu voči komunizmu strávil vyše sedem rokov v pracovnom tábore v Kazachstane a ďalšie tri mesiace v domácom exile po tom, čo kritizoval J. V. Stalina v liste, ktorý napísal počas druhej svetovej vojny, keď slúžil v prvej línii ako kapitán delostrelectva. Svoje utrpenie opísal v diele Jeden deň v živote Ivana Denisoviča, ktoré vyšlo v roku 1962 v časoch odporu proti Stalinovi. Čoskoro nato ho však za jeho tvorbu začali perzekvovať. Ďalšie autorove diela, vrátane troch zväzkov Súostrovia Gulag (1973-1978), napísal tajne a počas komunizmu vyšli iba v zahraničí.

Laureát Nobelovej ceny Solženicyn sa dostal pod palbu kritiky pre knihu 200 rokov pospolu, o úlohe židov počas éry sovietskej represie, v ktorej odhalil posledné tabu ruskej revolúcie a ktorá na Slovensku nikdy nevyšla a v súvislosti s úmrtím Alexandra Solženicyna sa, žiaľ, v médiách nespomína. Alexander Solženicyn získal Nobelovu cenu za literatúru v roku 1970 a o štyri roky ho vypovedali z vtedajšieho Sovietskeho zväzu. Po krátkom pobyte vo Švajčiarsku sa Solženicyn usadil v USA, odkiaľ sa do Ruska vrátil až v roku 1994, krajinu však našiel vo veľkom chaose. Dúfal v jej oživenie, a tak sa pridal k vtedajšiemu prezidentovi Vladimirovi Putinovi, ktorý tvrdil, že počas svojho pôsobenia v úrade sa Rusko zotaví.

Uznávaný autor sa v uplynulých rokoch objavoval na verejnosti len občas a podľa dostupných správ trpel vážnymi zdravotnými problémami. V zriedkavých rozhovoroch pre médiá vyjadroval ľútosť nad stavom ruskej politiky a vlády, ale zároveň chválil Vladimira Putina, napriek jeho minulosti spojenej s KGB. Na margo Putinovej politiky a posilnenia postavenia Ruskej pravoslávnej cirkvi sa v uplynulých rokoch vyjadroval opakovane pozitívne. Podporil aj kontroverzne prijímanú vojnu v Čečensku a varoval pred priveľkým západným vplyvom v krajine.

V júni 2007 udelil Vladimír Putin Solženicynovi štátnu cenu Ruskej federácie. Vzhľadom na Solženicynov zlý zdravotný stav ocenenie prevzala spisovateľova manželka Natália. Prostredníctvom videozáznamu sa renomovaný literát vo svojom posolstve vyslovil za duchovnú jednotu krajiny, pretože iba tá umožní prekonať trpké skúsenosti uplynulých desaťročí a zabráni novým nežiadúcim úderom osudu. Súčasne vyjadril nádej, že na obsah jeho diel národ nezaľadne.

Vo svojom poslednom televíznom interview Solženicyn vyjadril ľútosť nad tým, že z pohľadu štátu a ekonomiky je Rusko „stále ďaleko od krajiny, o ktorej som sníval“.

V súvislosti s jednostranným vyhlásením nezávislosti Kosova miestnymi Albáncami vo februári 2008 Solženicyn adresoval kosovským Srbom list. Vyjadril v ňom svoj zármotok nad nespravodlivosťou, ktorá kosovských Srbov postihla a zároveň ich vyzval, aby neopúšťali svoje domovy. „Srbom, ktorí zostali žiť v nespravodlivo odtrhnutých historických zemi, provincií Kosovo: Počas minulých ťažkých rokov ste museli pretrpieť ničenie pravoslávnych chrámov, pálenie vašich srbských dedín a bezprostredné násilie a vraždenie. Nech vám Boh dá odvahu, aby ste aj v budúcnosti zostali blízko hrobov svojich najbližších,“ napísal Solženicyn.

Životopisné údaje:

Alexander Solženicyn sa narodil v roku 1918. Na vysokej škole študoval matematiku a pôsobil ako stredoškolský profesor. Počas druhej svetovej vojny bol delostreleckým dôstojníkom. Za kritiku Stalina bol degradovaný, obvinený z protisovietskej činnosti a odsúdený na 10 rokov nútených prác. Zázitky z pracovného tábora na Sibíri neskôr opísal v literárnej tvorbe - najmä v knihách Jeden deň Ivana Denisoviča a Súostrovie Gu-

Zomrel Alexander Solženicyn

Svetoznámy ruský spisovateľ, symbol nezávislého myslenia, nositeľ Nobelovej ceny

lag. Po Stalinovej smrti v roku 1953 v období ideologického „odmäku“, keď sa dočasným víťazom mocenských zápasov stal Nikita Sergejevič Chruščov, vstúpilo do verejného života slobodnejšie opozičné myslenie, niektorí významní spisovatelia boli rehabilitovaní (Mandelštam, Babel, Charns) a odtabuizované boli aj niektoré témy v ruskej literatúre. Preto mohla v tomto období vyjsť aj Solženicynova novela Jeden deň Ivana Denisoviča, ktorá v tom čase mohla vyjsť aj na Slovensku. Obdobie „odmäku“ trvalo do polovice šesťdesiatych rokov. Potom bolo slobodné myslenie a kultúra opäť vyhnaná z verejného života. Začalo sa obdobie potlačania myšlienok, najskôr do podzemia, do samizdatu. Mnohé (aj Solženicynove) texty skončili v „samizdate“ - v zahraničných časopisoch a vydavateľstvách. V roku 1967 poslal list 4.

zjazdu Zväzu sovietskych spisovateľov, v ktorom žiadal, aby bola zrušená cenzúra umeleckej literatúry. Reakciou na list bola kampaň proti Solženicynovi a jeho vylúčenie zo zväzu. Vtedy sa už jeho diela publikovali len v samizdate a v zahraničí. V roku 1970 mu udelili Nobelovu cenu za literatúru a v roku 1974 v Paríži vyšla prvá časť jeho diela Súostrovie Gulag, ktorú v slovenskom preklade niekdajšieho redaktora Práce a potom redaktora rozhlasu Slobodná Európa Emila B. Štefana vydalo Nakladateľstvo Poľana v Zürichu; bol to prvý preklad tohto diela do cudzej reči. Solženicyn bol vyhlásený za zradcu, zbavený štátneho občianstva a v roku 1974 vysídlený zo ZSSR. Žil v USA vo Vermonte a venoval sa literatúre. Po páde komunizmu v strednej a východnej Európe sa vrátil do Ruska. Až do svojej smrti sa kriticky vyjadroval k spoločenským a politickým problémom.

Najznámejšie diela Alexandra Solženicyna:

Jeden deň Ivana Denisoviča (1962; slovenský preklad 1963). Dej tejto novely čitateľovi kreslí komunistický politický pracovný tábor a opisuje jeden deň človeka odsúdeného na 10 rokov podľa § 854 (podľa tohto § sa odsuzovala väčšina politických väzňov; 10 rokov bol lepší štandard pre ľudí, ktorí nič neurobili). Prípady na stanici Krečetovka (Slučaj na stanici Krečetovka; slovenský preklad 1964). Poviedka o živote na železničnej stanici v Sovietskom tyle, počas Veľkej vlasteneckej vojny. Matronina chalupa (Matronin svor; slovenský preklad 1966. V kruhu prvom (V kruhu prvom, 1968 v zahraničí a ruský samizdat), písané v rokoch 1955 - 1967. Rakovina, (Rakovyj korpus, 1968 v zahraničí a ruský samizdat; slovenský preklad 1991). Formou románou rozpráva - veľmi vierohodne - o liečebni rakoviny v postalínskome období - čiže okolo r. 1956. Solženicyn prešiel liečbou rakoviny roku 1954 v Taškente). Hlavným hrdinom je človek chorý na rakovinu, je to vyhnanec. Stretávame sa tu nielen s nedostatkom lôžok, ale aj s láskou, ale objavuje sa tu aj politika. Dej opisuje nestranná osoba, na izbe a na chodbách s vyhnancom ležia ľu-

dia rôznych pováh a názorov, medzi nimi aj komunisti.

Súostrovie GULAG I - III, (Archipel GULAG, 1973 - 1975 v zahraničí, ruský samizdat). GULAG je akronym, označujúci hlavnú správu táborov nápravných prác. Solženicyn sám seba považuje za kronikára GULAGU v rokoch 1918 - 1956. Sám hovorí, že knihu píše iba z povinnosti voči ľuďom, ktorí tu boli mučení, zomreli alebo boli nepravom zadržávaní. Ide o dielo, ktoré je založené na vlastných skúsenostiach, na spomienkach spoluväzňov atď. Hoci sa nie všetko, čo je v diele opísané, podarilo dokázať, ide o vierohodný opis moci stalinizmu v ZSSR. Slovenský preklad prvého zväzku vyšiel roku 1974 v Zürichu. Červené koleso: románový cyklus; ide o pohľad na vývoj Ruska od revolúcie v roku 1905 cez prvú svetovú vojnu

do Dvesto rokov spolu o židovských praktikách v Rusku. Vykrešľuje v nej úlohu židov pri boľševickom terore. Hoci sa o nej vyjadruje vo svojej knihe umiernené, viacerými spôsobmi predkladá všeobecne známe a stále zatájané pozadie prominentných židovských predstaviteľov v boľševickej revolúcii a obzvlášť židovskú úlohu pri genocíde kresťanov, inteligencie a ďalších potencionálnych nepriateľov Sovietov. Solženicyn sa vyjadruje veľmi empaticky aj s odkazom na sociálny útlak židov zo strany sovietskeho aparátu v 50-tych a 60-tych rokoch, ktorý zakrýval ich prominentnú úlohu pri terore a genocíde predošlých desaťročí. Guardian uvádza:

„Povedal, že Rusko sa musí vysporiadať so stalinistickou a revolučnou genocídou - a že židia by mali byť obvinení za ich spoluprácu, hoci sa sebaobčísľovali tým, že ich neskoršia sovietska moc perzekvovala“.

Guardian pokračuje:

Alexander Solženicyn, ktorý ako prvý odhalil hrôzy stalinistických gulagov, sa teraz dotkol jednej z najcitlivejších tém v jeho spisovateľskej kariére - úlohe židov v boľševickej revolúcii a sovietskeho útlaku. Vo svojej poslednej knihe sa Solženicyn, vo veku 84 rokov, zaoberá jedným z posledných tabu komunistickej revolúcie: že židia boli oveľa viac páchatelmi represii ako ich obeťami Dvesto rokov spolu - odkaz na čiastočnú anexiu Poľska a Ruska v roku 1772, ktorá vysoko zvýšila rusko-židovskú populáciu - obsahuje 3 kapitoly zaoberajúce sa židovskou úlohou v revolučnej genocíde a tajnej policie Sovietskeho Ruska.

On tiež správne uvádza, že vražedné akcie Kyjevskej Čeky (tajnej policie) nemôžu byť interpretované len faktom, že 2/3 z jej členov boli židia:

Ešte dodáva: „Ale je

nemožné nájsť odpoveď na pretrvávajúcu otázku: kto má byť vinný, kto nás viedol k smrti? Vysvetliť pôsobenie Kijevskej Čeky len faktom, že dve tretiny jej členov boli židia je jednoducho nekorrektne.“

Určite je len jeden človek so statusom publicistu, ktorý si môže dovoliť toto povedať a uverejniť a toho si je Solženicyn vedomý. Ale fakticky, aj keď ste v niečom kriticky, nemôžete povedať, že dve tretiny vražd Čeky spáchali židia. V skutočnosti s týmto zmiernujúcim vyhlásením, jeho knihu nikde nenájdete vydanú v angličtine! Rýchlo kontrolou vydavateľstva Amazon Books zistíte, že Dvesto rokov spolu, posledná kniha svetového a renomovaného nositeľa Nobelovej ceny nepochybnej reputácie, je nedostupná. Mohla by táto kniha byť niečím, čo má byť zakázané vedieť?

Človek si musí položiť otázku: „Čo ak by sa Nemci pohli do Ruska, mali by dominantný vplyv na „ruskú revolúciu“ a podieľali by sa na dvoch tretinách sovietskej genocídy v Rusku?“ nemám žiadne pochybnosti kto by bol obvinený. Sú tisíce kníh, ktoré obviňujú Nemcov z nacistických zločinov. Jeden z najväčších predavačov Hitlerových dobrovoľných katov, uvádza, že ničieho v nemeckej podstate je diabolské a genocídne. Veľa kníh ide ešte ďalej. Obviňujú pápeža a

napokon celé národy z Holokaustu, pretože neiniciovali krviprelievania II. svetovej vojny skôr.

Vyzerá to tak, že nemožno obviniť nikoho zo židovskej komunity v Rusku a nikde vo svete z podpory boľševizmu v Rusku a z prominentnej úlohy v boľševickom hnutí. Preto nemôže existovať kritika za ich dominantné postavenie v genocídnom aparáte, ktorý každopádne zavraždil viac ľudských bytostí ako sú uvádzané obeť nacizmu?

Neexistujú celosvetoví lovci páchatelov ruskej genocídy, nie je tribunál pre ňu, nie je pamätné múzeum na Washingtonskej promenáde, ťažko zmienka v tlačí. V skutočnosti neexistuje rovnako ani pomenovanie pre najväčšiu genocídu v ľudskej histórii, genocídy oveľa väčšej než obchodne označovaný veľký „Holokaust“ svetovo vyzdvihujúcu utrpenie židov. A čo utrpenie kresťanov rukami židovských antagonistov očividne zasluhujúce si patričné označenie.

Guardian opisuje reakciu židovských predstaviteľov ako predsedu Ruského židovského kongresu:

Židovskí predstavitelia a niektorí historici reagovali záruku na knihu a pýtali sa Solženicyna na motív jej napísania, obviňujú ho z nepresnosti faktov a z podpory antisemitizmu v Rusku.

Ironiou, Solženicyn je obviňovaný z prekrúcania faktov. Ešteže nebol príliš kritický k židovskému bádateľovi Juriovi Slezkinovi, ktorý opisuje silu židovstva v storočí židov a honosí sa ich dominantnou úlohou v boľševickej revolúcii a rovnako priznáva ich úlohu pri genocíde tajnej policie. On ich rovnako označuje Stalinovi dobrovoľní kati. Predstavte si na chvíľu, žeby kniha o židoch v boľševizme bola vydaná s týmto názvom hovoriac potom o genocídnych dňoch Torahu a Talmudu, židia by boli genocídni od prírody. Nemyslím si, žeby taká kniha bola publikovaná v médiách a bola by na zozname bestsellerov v Amerike alebo Európe ako Hitlerovi dobrovoľní kati.

Solženicyn, ktorý strávil veľa strašných rokov v GULAGU, tiež odhalil kmeňovú lojalitu existujúcu medzi židmi a Sovietmi, nespornosť účasti židov na systéme GULAG Guardian sa zmieňuje ako boli židia v Rusku záruku na Solženicyna za jeho zmienku o ich minulosti.

Stojí za pozornosť, čo dohánia k zúrivosti ruských židov, on napísal: „Ak by som mal uvážlivo zovšeobecniť a povedať, že život židov v táboroch bol obzvlášť ťažký, mohol by som, ale nechcem to zovšeobecňovať len národnou nespravodlivosťou. Ale v táboroch, kde som bol, to bolo rozdielne. Židia, ktorých som prakticky videl - ich život bol ľahší ako iných“.

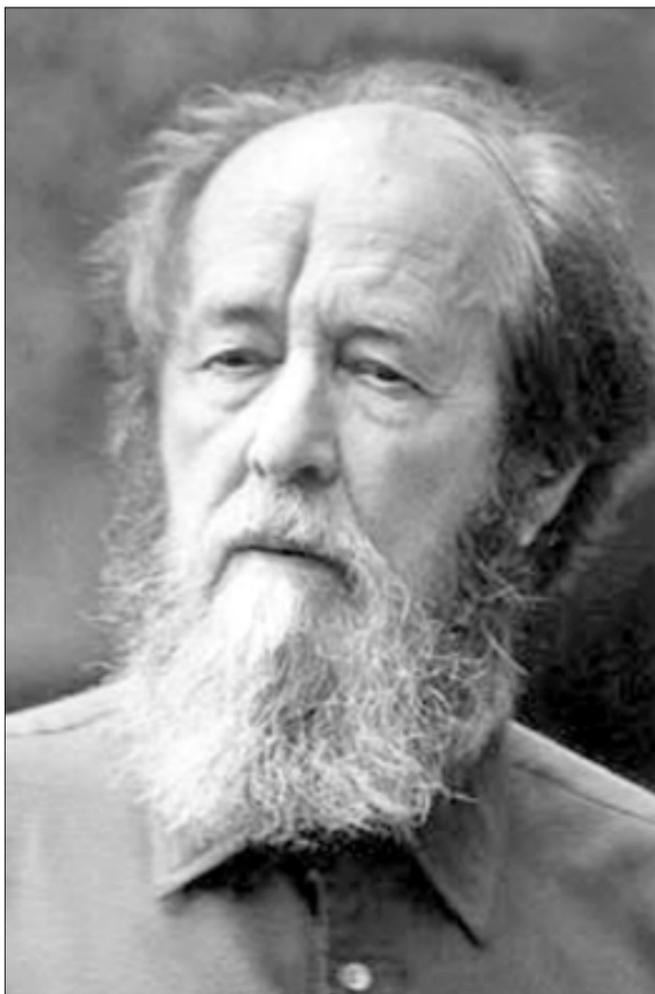
Kmeňový imperatív používaný v boľševickom Rusku je stále používaný medzi Neocons, ktorí orchestrujú vojnu v Iraku pre Izrael. Je to rovnaká kmeňová lojalita, ktorú prinášajú spolu CIA, prezidentskí hovorcovia a poradcovia, médiá a vládne úrady, lobisti, finančné skupiny a politickí kandidáti, ktorí zabezpečujú imperatív židovskej nadradenosti.

Je isté, že vedenie Federálnych rezerv a Svetovej banky sú ovládané súkmeňovcami, ktorých záujmy sú povýšené nad všetkým. Rovnako to prebiehalo v GULAGU, kde - ako hovorí Solženicyn - židovské monstrá zabezpečili svojich pár väznených súkmeňovcov čo najlepšie tak, aby čo najviac vytvárali zo svojej zlej situácie, v ktorej sa nachádzali.

Ako povedal Pete Findley, „Gorila je v miestnosti, ale nikto to nesmie povedať nahlas.“ Snáď pár ľudí môže upozorniť na to, že nám kávu servíruje jej chlpatá ruka. Niekedy môžeme zacítiť pach tejto skorumpovanej beštie a zmeniť sa o tom medzi sebou, ale nikto sa neodváža konfrontovať gorilu priamo.

Hoci sa Solženicyn vo svojej knihe zmieňuje o týchto veciach len veľmi mierne, nenájdete ju na lukratívnom a dôležitom anglickom knižnom trhu.

ANNA HRUŠKOVÁ
Celý článok Dr. Davida Dukea uverejnil britský denník The Guardian (UK) 25. januára 2003

Bohatší o poéziu

*Pavol Garan: Smrť zahroteným prstom
Bratislava, Vydavateľstvo
Spolku slovenských spisovateľov 2007*

Debutová básnická zbierka Pavla Garana *Smrť zahroteným prstom* patrí k tomu najlepšiemu, čo u nás v oblasti poézie za posledné roky vzniklo. Autor za ňu zaslúžene dostal prémie Kraskovej ceny. Táto zbierka obsahuje poéziu, ktorá verí sama sebe, ktorá nepopiera svoje korene, naopak, vedome nadväzuje na dobré tradície (nielen) našej básnickej tvorby. Napísaná je prevažne vo viazanom verši, pričom prevláda sonet v rôznych obmenách.

Knižka pozostáva zo štyroch beznázvových častí odlišujúcich sa viac formou než obsahom. V prvej nachádzame desať sonetov, ktoré predstavujú, ako napokon celá zbierka, šťastné sklbenie reflexie a impresie. Básnik zachytáva pocity, nálady, dojmy, a to na pozadí úvah o zmysle života. Aj keď, a vyznieva to ako autorský zámer, po obsahovej stránke je to poézia prchavá, bez hlbšieho ponoru do zvolenej tematiky - poézia ako sen, krásna hra, zápas o rovnováhu... Je to poézia sytená poéziou, so štipkou sentimentu, pátosu, ale tiež ironie a sebaironie, pritom príťažlivá a životaschopná, pretože, možno paradoxne, k autentickému poézii patrí aj istá dávka štylizácie.

V druhej časti zbierky tvoria väčšinu básne vo voľnom verši. Vidno však, že autora to ľahá k viazanej forme a rýmu. A potvrdzuje sa tu staré známe, že zlého básnika pevná forma obmedzuje a dobrému slúži ako opora. Pavol Garan básnické remeslo ovláda, ale nie všetky básnické texty zaradené do zbierky sú vydarené. Zdá najsľabšou je básne Inzerát, pripomínajúca začiatocnícke pokusy. Miestami narazíme na nepresný rým, napríklad v *Báňach* Tento motív a *Džez* 1960.

Tretia časť Garanovho debutu obsahuje 16 básní v pôvodne kórejskej básnickej forme *sidžo*. Táto forma je na Slo-

vensku takmer neznáma, v minulosti sa jej autorsky venoval hádam len Ján Zambor, teraz sa však o ňu začína zaujímať viac milovníkov poézie, zda aj zásluhou Pavla Garana. Jedno jeho *sidžo* (Z registra krokov) vidíme v rukopisnej podobe na zadnej strane obálky - ide o kondrótovskeho stručníka a hutnú básničku, ktorú hodno odcitovať celú: Tá náhla / hmľa, že v nej stromy visia. // (Po nebi akoby sa / zem zľahla.) // Tá naša prevrátená dráma: / krok späť je krokom do neznáma.“

Zbierku uzatvára cyklus deviatich sonetov. Hoci sa v ňom prelína niekoľko motívov, možno povedať, že jeho hlavnou témou je poézia sama - poézia v zrkadle a život v zrkadle poézie. V šiestom sonete cyklu lyrický subjekt vypovedá: „Ja som ten, ktorý má krv na krajíčku / kože, keď myslím na smrť, na verš, s ktorým / sa celkom stotožním. A oneskorím.“

Z polygrafického hľadiska je kniha pekne spracovaná, o ilustrácie a grafickú úpravu sa postaral Milan Ladyka. Autorom osobne ladeného doslovu je Ján Petrik. Vyjadruje v ňom názor, že interpretovať poéziu vlastne ani nie je možné. Ona buď nie je, alebo jednoducho je. A pokračuje, doplnia: „Napríklad vrchovato... ako v tejto knižke...“ Ale vráťme sa na začiatok. Hneď v prvej básni zbierky nachádzame tieto slová: „Oviala ma poézia... // každým novým dňom som menej, menej telesný, / ale predsa: o poznanie, o poznané ťažší.“ Taký je údel básnika, ktorý vníma poéziu ako spôsob života. Básnik Pavol Garan sa vo svojich textoch viac či menej otvorene hlási k viacerým básnickým menám, mne osobne jeho verše pripomínajú Charlesa Baudelaira. Tým však v žiadnom prípade nechcem povedať, že tu ide o napodobovanie či eklektizmus. V hre je niečo iné - tvorivé rozvíjanie tradície, znalosť tvorby iných autorov a v neposlednom rade skutočný záujem o poéziu ako krásnu a obohacujúcu súčasť ľudského života. Podľa Pavla Garana každý z nás môže byť bohatší o poéziu.

JÁN MARŠÁLEK

Moderné rozprávky pre najmenších

*Peter Karpinský
Rozprávky z múzea záhad
a tajomstiev
Bratislava: Mladé letá, 2007*

V snahe oslovit' a zaujať detského čitateľa sa Peter Karpinský podujal napísať ďalšiu knižku s názvom *Rozprávky z múzea záhad a tajomstiev*. To, že tento autor disponuje naračnými schopnosťami a predispozície tohto typu veľmi flexibilne využíva vo svojej literárnej tvorbe, potvrdil najskôr v prozaickom debute *Oznamujeme všetkým majiteľom hrobov* (1997) a neskôr vo svojej prvej knižke, nasmerovanej k detskému čitateľovi - *Ako sme s Ťukťukom Ťukťukovali* (2001). Aj jeho posledná publikácia potvrdzuje schopnosť dokonale fabulovať, vytvárať predstavy a zhmotniť ich v jednotlivých konkretizáciách textu.

Konkrétne príbehové variácie autorských rozprávok sa javia vcelku ako zaujímavá stratégia voči detskému príjemcovi a v kontexte s ilustratívnou zložkou publikácie vytvárajú zaujímavý kolorit. Napriek tomu, že sú jednotlivé príbehy (rozprávky) fabulačne, tematicky i motívicky autochtónne, nevytvárajú dojem nesúrodno zviazaných jednotlivých. Ba práve naopak - integračnými prvkami týchto rozprávok je postava Radoslava Šalamúna s jeho Múzeom záhad a tajomstiev, prostredníctvom ktorých autor navodzuje epicentrálny model rozvíjania príbehov - rozprávok - záhad. Účasť čitateľa pri recepcii je nevyhnutná - ráta sa s jeho detektívnymi ambíciami, resp. so schopnosťou odhaľovať príčiny v súčinnosti s hlavným protagonistom. Aj postavy niektorých rozprávkových príbehov v zmysle svojej funkčnosti a pragmatickosti presahujú rámec parcuality a objavujú sa ako asociatívne zložky, usúvzťažujúce indície k zvýrazneniu monolitickosti knižky. Autor teda vedome intelektuálne vplyva na čitateľa, núti ho premýšľať, dedukovať, asociovať, vnímať parciálne konotatívne oblúky, prípadne zamýšľať sa nad kauzalitou (de)tenzie.

Peter Karpinský svoju knižku rozprávok rámcuje úvodnou invokatívou a záverečnou rozlúčkovou „rečou“ - nič nenecháva na náhodu. Detektívnosť pod-

čiarkuje analytickými postupmi, primeranými detskému príjemcovi a bez prítomnosti prehnanej patetickosti v znamení „pátrača“ prostredníctvom hlavnej postavy Radoslava Šalamúna odkrýva ľudské kvality protagonistov, založené na spravodlivosti a pravde, ale i na humore a zábavnosti.

Výstižné sú i mená postáv, ktoré v podstate nomen omen tvoria akúsi sériu indícií, záhytných bodov, potrebných k rozuzleniu príbehu. Tak sa možno dočítať o Alojzovi Tekvičkovi zo Zväzu záhradkárov, holičovi Kornéliovi Britovi, rýchliku Červená strela, lupičovi Janovi Pirátovi a kapitánovi Pendrekovi, ale i o „bosorky“ Agáte Abraxatorisovej, novinárovi Augustínovi Diktafónovi, trénerovi futbalového mužstva FC Ofsajd Silvestrovi Kopačkovi, o zlodějoch Ďurovi Vreckárovi, Ferovi Pakľúčovi a Jožovi Kradošovi, opilcovi Vilovi Otrundžovi či o maliarovi Svätoplukovi Temperkovi a hydrometeorológovi Dušanovi Krhličkovi.

Aj samotné príbehy sú úsmevné, i keď častokrát ide o vážne veci. Napríklad holič Kornélius Britva po spriahnutí sa s čertom a použitím jeho elixíru na rast vlasov spôsobil vlasovú kalamitu; prostredníctvom cvičiacej a posilujúcej periny, ktorá by chvela mať „ideálne miery“ dáva návod ako sa zbaviť z toho vyplývajúcej depimovanosti; prostredníctvom rýchlika Červená strela, ktorý sa bál vchádzať do tunela nabáda k úniku od neodôvodneného strachu. Aj záhada vystrašeného ducha, pracujúceho u Duchoslava Duchničku, ktorému patrí firma Duchotechnika s reklamným sloganom „Duchotechnika - duch do každej domácnosti; Duchotechnika - duchovné práce každého druhu“ vyznievajú napriek prezentovanej neľudskosti podnikateľa voči duchom veľmi ostentatívne. Podoba aj záhada futbalového mužstva FC Ofsajd, v ktorom si tréner nevedel rady s nekoordinovaným pohybom hráčov na ihrisku: „hráči zakaždým, keď vyjdú na ihrisko, jednoducho poblúdia. Niekedy sú po zápase takí stratení, že nedokážu trafiť ani späť do šatne“ a s nelichotivým skóre 50:0 v prospech súpera. Príčinou bol bludný koreň pod štadiónom a pod.

Metódy Sherlocka Holmesa autor dokonale uplatnil v záhadе stratenej sochy, kde sa bádáním dopracoval k rôznym teo-

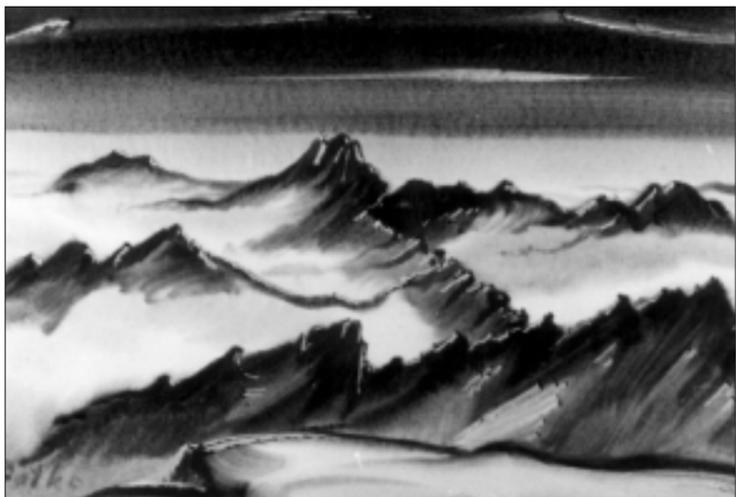
riám, pred ktorých zhodnotením vyslovil myšlienku a ňou sa snažil čitateľa nie pasívne doviesť k vyústeniu záhadu, ale práve naopak, tesne pred rozšifrovaním ponúknuť priestor na zamyslenie sa: „Čo by ste na mojom mieste robili vy?“

Zaujala i environmentálna tematika, ktorá dominovala v záhadе tancujúcich víl - víly sa totiž nemali kde oddávať tancu po výrube lesa, a tak sa túlili po meste a takmer na smrť utancovali niektorých občanov - napríklad aj bývalého alkoholika, neskôr predsedu Spolku boja proti alkoholu Vila Otrundžu. Táto záhada je zvlášť zaujímavá, nakoľko sa v nej vyskytuje kolorit výrazových prostriedkov - mnohé slová a slovné spojenia mládežníckeho slangu (ženštiny, nazdar baby, Skade idete? Z didžiny?, Šibe vám...), ale napríklad i eufemizujúce výrazy, prirovnania a metafory: „Pozrite sa, prestáva prašať a cez oblaky sa prediera slniečko. Dažd'ové kvapky na okne sa trblietajú ako diamanty. Čosi mi to pripomína... Už viem. Príhodu, ktorá sa spája s týmto kúskom závoja. Skúste sa ho dotknúť. Je ľahulinký ako vzduch, pretože je utkaný z mesačných lúčov.“

Vzácné je aj zistenie z poslednej rozprávky o miznúcej dúhe, kde sa autor zamýšľa nad tvorivou silou umelca, nad inšpiráciou. Ak sa však tento tvorivý stimul vytratí, v duši umelca nastáva stagnácia a kríza. Tento moment vyjadril prostredníctvom osudov maliara Temperku: „...stál pred plátnom a čakal, či mu predsa len niečo nenapadne, ale nápad neprišiel. Jeho inšpirácia sa celkom stratila. A inšpirácia je pre umelca veľmi dôležitá, je to ako nejaké vnuknutie, tvorivá náhoda... a teraz je preč.“ Vychodisko z tvorivej stagnácie mu ponúka sám autor a realizuje to prostredníctvom motivačných vyjadrení Radoslava Šalamúna: „Čo keby ste začali ilustrovať detské knižky, tam je predsa nápadov habadej.“

Peter Karpinský aj touto knižkou pre detského čitateľa potvrdil, že intelektuálne fabulovanie s empatickým konotovaním k detskému aspektu zatiaľ nevyčerpal jeho inšpiračné zdroje a napriek tomu, že príbehy Ťukťuka pôsobili o niečo šibalskejšie, publikácia je hodnotným dôkazom existencie modernej autorskej detektívnej rozprávky pre najmenších.

JOZEF BRUNCLÍK

PETER CHORVÁT

Loreta leta

Plavovlasý dych

Verné či neverné
sú predsa oči
jesenné?

To dobre viem
že večerne raz chodievajú
po medzi
sukne veterné

Celým pohľadom potom
koketne sfúkne krajinu
češúc si vlasy
medené
na teplučkej úvrati tam
prepestré šaty rozvíeva
na podzimný bál

cválajúci belko
z druhých strán
dvoch riek

A potom sa to staň
keď spolu rieknu:

Vieš
že ani nie?

Nutne

Neveriac na náhody
kráčame bez viet
žeravým letom
po najtichšom lade
neskrotní milenci
chodiaci zo zásady
na jahody v zime

Je bielo
belaso a
červeno
s ozvenou
do prievitna

Nenasýtná túžba
byť celí
bez seba a seba
sceliť
tvarom
farbou
zvukom
vôňou
bezsených slov i
spaľujúco sklenených zvonov
odpusť a zltovanie

sám v tvojom
neúprosnom plači kľačim
s rukami na ramenách
kresliac ťa
trošku viac než len
a iba
z Márii Magdalén
vo všetkých ženských menách
hrdý šibal
s fúzikmi do biela

ubzikni menšej noci
a pred nikým
a milovaná zas
pani
Pána

veď
Božia
je krása

bez príkras

Lebo

Tá
priepasť
počiatku púte
odkazuje jej
neboťný cieľ
A keďže si aj Boh
prešiel svojim pekľom
nedôjde do raja
nijaká duša
čo nevyšla
na dno
svojho
ja

Bože, daj...

Bože, daj,
nech nie je viac,
čo je na predaj,
a bolo iba to,
čo sa kúpiť nedá

Láska

A bolo jej za batoh,
až nám podlomí kolená,
vyrazí dych,
živá tak, že smrťou je
pre mŕtvych

Úvod do rýmovania

(reklamná)
Vyplazuješ
na mňa
oči,

a plače ti
jazyk.

Navykám si
na 3k,

nenaletieť,

len vám
na to skočiť.

No aby som neodbočil -

Bitka pri Viedni sa odohrala 12. septembra 1683 medzi vojskami poľsko-rakúsko-nemeckými pod velením poľského kráľa Jána III. Sobieskeho a osmanskou armádou, ktorú k Viedni priviedol veľký vezír Kara Mustafa. Znamenala ťažkú porážku tureckej armády, z ktorej sa už osmanské impérium nespamätalo a prestalo byť - po niekoľkých storočiach, - stálo hrozbou pre Európu. Skončil sa tak druhý pokus o prienik islamu na európsky kontinent. (Prvý pokus sa uskutočnil už v stredoveku príchodom islamských Maurov na Iberský polostrov r. 711 a ich ovládnutím tejto časti Európy až po ich vyhnanie r. 1492).

Ďalším dôsledkom, ovplyvňujúcim najmä život na Slovensku a v Sedmohradsku, bol koniec maďarským protihabsburským povstaniam, ktoré sa vždy odohrávali v spolupráci a s podporou osmanskej ríše. Z dvoch maďarských magnátov, ktorí práve v tomto čase kolabovali s osmanskou ríšou (sedmohradský knieža M. Apafi a Imrich Tököli), bol to najmä Tököli, ktorému v tomto kritickom roku 1683 pripadla veľmi významná úloha - zastaviť postup poľských spojencových vojsk na pomoc obklúčenej Viedni. Povstanie Františka Rákociho II., ktoré vypuklo po porážke Turkov pri Viedni, bolo už anachronizmom a prakticky od začiatku bolo odsúdené na neúspech. Víťazná Habsburská ríša sa stala európskou veľmocou.

Na úvod kvôli objektívnosti by som rád citoval charakteristiku bitky z internetového znenia známeho lexikónu Encyklopédia Britannica.

Encyklopedická skratka

„Vodca uhorských kalvinov, Imrich Tököli, naliehal na tureckého veľkého vezíra Kara Mustafu, aby napadol habsburské hlavné mesto. S tichou podporou uhorskej armády 150 000 Turkov obľahol Viedeň. Obľahateľom sa podarilo zmocniť vonkajších opevnení a začali s podkopávaním tunelov k vnútorným múrom. Panovník opustil Viedeň. Pápež Innocent XI. sa neúspešne pokúšal prímäť francúzskeho panovníka Ľudovíta XIV. k tomu, aby pomohol Leopoldovi proti Turkom. Potom sa obrátil s výzvou na Poľsko, podporiac ju veľkou finančnou čiastkou. Hoci toho istého roku už Sobieski s panovníkom uzatvorili spojenectvo voči Turkom, Sobieski bol zdržanlivý, pokým pápež nepresvedčil Karola Lotrinského pripojiť sa k spojenej armáde spolu s elektormi saskými a bavorskými a s 30 nemeckými princmi. Táto 80-tisícová armáda sa zoradila na vrchole kopcov nad Viedňou (Leopoldberg a Kahlenberg, pozn. prekl.) a ráno 12. septembra Lotrinského a Sobieskeho sily zaútočili na Turkov. V tomto čase Turci už dosiahli vážne prelomy v obrane mesta a všeobecne sa usudzuje, že boli oveľa bližšie k ovládnutiu Viedne než r. 1529. Bitka zúrila 15 hodín, než tureckí nájazdníci boli vytlačení zo svojich zákopov. Červený stan Veľkého vezíra bol zhozený, ale jemu sa podarilo zachrániť, zatiaľ čo tisíce členov jeho bezhlavo utekajúcej armády bolo zmasakrovaných alebo vzatých do zajatia. Podľa zachovaných správ, príslušníkom víťazných armád a Viedenčanom trvalo celý týždeň, pokým skompletizovali koristi, ktorú Turci zanechali vo svojom tábore.“

Pozrime sa bližšie na prípravu a priebeh tejto kľúčovej udalosti XVII. storočia, ktorá nadhlo ovplyvnila ďalší vývoj Strednej Európy a Balkánu. Ako je zvýraznené aj v britskej encyklopédii, v bitke pod Viedňou pripadla významná rola Imrichovi Tökölmu. Aby sme pochopili atmosféru doby a logiku udalostí, ktoré viedli k tomuto historickému stretnutiu kresťanských a osmanských armád a ich spojencov, musíme vychádzať zo situácie, aká vládla v Uhorskej časti Habsburského mocnárstva. Uhorsko bolo v tom čase rozdelené na tri časti: Dolné Uhorsko s Budínom, tzv. Budínsky pašalik, bolo súčasťou Osmanskej ríše. Druhá časť - Sedmohradsko bolo v rukách tureckého vazala kniežata M. Apafiho. Tretia časť - Horné Uhorsko (z väčšej časti Slovensko) bolo pod neistou správou Viedne. Po odhalení sprisahania pro-

ti Viedni (Vešelini a spol.) Habsburgovci zúčtovali nielen s hlavnými žijúcimi predstaviteľmi, ale aj s ostatnými prívržencami protihabsburských sprisahancov: po celom kraji prebiehali súdy a previerky posádok a počty prepustencov a zbehov či utečencov rástli na tisíce, až desaťtisíce.

Ako píše vo svojom článku E. Tarabčáková (Bolo Uhorsko štítom kresťanstva proti Turkom? Kultúra 2005) „...prepustenci a bezdomovci sa stiahli pod ochranu varadínskeho pašu a čakali, kedy sa so zbraňou v ruke vrátia do kráľovského Uhorska. V roku 1672 prepustencov a bezdomovcov bolo už toľko, že sa odvážili útočiť na menšie kráľovské posádky. Kráľovskí generáli ich však väčšinou porazili. Sedmohradský knieža M. Apafi poskytovalo na svojom území prepusten-

ho Uhorska. Turkom to vyhovovalo a dali mu k dispozícii niekoľko svojich elitných jednotiek, najmä ľahkú tatársku jazdu. Jeho vojsko sa rýchle rozrastalo, tak ako svojho času Bočkajove a Betlenove.

Turecké ťaženie na sever

Začiatkom roku 1682 Veľká porta nariadila svojim vazalom, Apafimu a Tökölmu, aby spolu s jednotkami varadínskeho a budínskeho pašu útočili na habsburské vojská všade, kde sa s nimi stretnú. Na základe úspechov týchto výbojov a predovšetkým na základe úspechov Tököliho kurucov prišli Turci k záveru, že nastal čas, aby sa definitívne porátali s Viedňou. V tomto smere začali robiť aj dovtedy nevídané prípravy. Imrich Tököli si našiel čas a koncom jari 1682 uzavrel manželstvo s Helenou Zrinskou,

ného Uhorska (asi východná polovica Slovenska) za podmienok, že uzná vazalskú závislosť od sultána a každoročne bude platiť do sultánovej pokladnice dane. Tököli to prijal, a tak historické Uhorsko v septembri 1682 bolo rozdelené už na štyri časti.“

Turci zorganizovali svoje sily v Adrianopole. 31. marca 1683 turecká armáda, najväčšia, akú sa Turkom v XVII. storočí podarilo vôbec sformovať, vydala sa do Belehradu pod vedením samého sultána Mehmeda IV. Tu sa pridali vojská z blízkych provincií, pašalíkov a vojská vazalov. Za veliteľa armády bol ustanovený veľký vezír Kara Mustafa. Novopečený knieža Imrich Tököli so svojimi kurucmi (20 000) sa pripojil k tureckej armáde už v Osijeku. Apafi so sedmohradským vojskom na rozkaz veľ-

Tököli a porážka Turkov pri Viedni

Na 325. výročie bitky, ktorá zásadne ovplyvnila históriu Európy

com, utečencom a bezdomovcom azyl. Gróf Imrich Tököli medzi nimi verboval vojakov a sám sa postavil na ich čelo. Títo rebeli si hovorili, že sú kuruci. Podľa lingvistov označenie kuruc pochádza z tureckého slova kurudš, čo znamená rebel, alebo povstalec. Sám Imrich Tököli pochádzal z obchodníckej rodiny, povýšenej do radov šľachty. Po smrti otca, ktorý spolupracoval so spiklencami Vešeliniho a Zrinského ml. a po konfiškácii svojho hradu na Orave, utiekol do Sedmohradska. S naverbovanými kurucami potom podnikal úspešné výpady do Horné-

hradnou paňou mukačevského hradu a vdovou po Františkovi I. Rákocim. Tököliho už vtedy vynikajúco charakterizoval František II. Rákoci, syn Františka I. Rákociho, takto: „Had, ktorý vložil do postele mojej matky“. Potom „odskočil“ k svojim kurucom a v letných mesiacoch dobyl Košice a Fiľakovo. Tieto rýchle úspechy nadchli aj samotného sultána. V septembri, na mieste posledného víťazstva Tököliho vo Fiľakove, mu budínsky paša Ibrahim (v prítomnosti M. Apafiho) odovzdal sultánsky atnámét (listinu), v ktorom ho sultán menuje za knieža stred-

kovezíra prešiel na ľavý breh Dunaja. Táto obrovská spojená armáda (okolo 200 000 mužov) začiatkom leta 1683 vkročila do Uhorska a v Stoličnom Belehrade (Székesfehérvár) na zasadnutí veľkej vojnovnej rady bol určený cieľ - Viedeň. Do tejto chvíle nebolo stále jasné, či Kara Mustafa zaútočí na Poľsko alebo na Rakúsko. Až tu sa pridala jazda krymských Tatárov, ktorá predtým táborila pod Kamenom Podolským, držiac v šachu Poľsko. Tento strategický ťah veľkého vezíra sa sčasti podaril a spomalil reakciu a pomoc poľskej armády.

Poľský kráľ Ján III. Sobieski

Cisárstvo v ohrození

V tom čase cisár Leopold I. bol v konflikte s Francúzskom. Viedenská diplomacia sa snažila diplomatickými rokovaniami s Tureckom zabrániť vojne. Keď tieto rokovania zlyhali, začalo sa rokovanie s Poľskom. Bolo sťažené tradičnými priateľskými vzťahmi Poľska s Francúzskom ako aj dobrými vzťahmi Francúzska s Tureckom. Napriek tomu 1. apríla 1683 podarilo sa aj za veľkého úsilia Juraja Selepečného-Pohronca uzavrieť pakt s Poľskom, ktorý stanovoval:

- v prípade ohrozenia ktoréhokoľvek z miest (Krakov alebo Viedeň) druhá strana príde na pomoc;

- na udržovanie poľských vojsk cisár a pápež poukážu finančnú hotovosť.

Pokiaľ ide o rakúske sily, podarilo sa ich skoncentrovať 6. mája pri Kittsee. Na čelo 32-tisícovej armády bol menovaný knieža Karol Lotrinský. Dodatočne posilnil armádu aj oddiel poľských dobrovoľníkov pod vedením Hieronyma Lubomierskeho. Pre konflikt s Francúzskom väčšina ríšskych kniežat nemohla poslať posily. Ríšske vojská prišli až tesne pred bitkou pri Viedni.

Napriek tomu Karol Lotrinský so svojou armádou nestál nečinne pri Kittsee, ale zaútočil na nepriateľa. Najskôr obľahol Nové Zámky a pohol sa na Ostrihom. Správy o pohybe hlavných tureckých síl na Viedeň prinútili cisára odvolať útočiacu armádu. Preto K. Lotrinský vycúval k pevnosti Javarin (Ráb, dnes Győr). Avšak predsunutá tatárska jazda obklúčila rakúske sily. Preto boli nútené ustúpiť a 7. júla K. Lotrinský prijal bitku pri Petronelli, neďaleko dnešných slovenských hraníc. Prehliadnuť úmysly nepriateľa, rakúsky vojvodca ustúpil pod Viedeň. Až vtedy vypukla vo Viedni panika, ako zhodne píše rakúske i poľské pramene. Viedeň sa obrátila o pomoc ku všetkým svojim spojencom. Cisár odišiel do Linzu a odtiaľ neskôr do Pasova.

14. júla Turci podišli k Viedni, vytlačili rakúsku armádu a 16. júla obľahli mesto. Začali sa prípravy na dobytie mesta. Ale okrem toho Kara Mustafa poslal samostatné oddiely k Javarinu, chrániac tyľ a posily pre Tököliho maďarských povstalcov približujúcich sa k Bratislave. Popri kurucoch najväčšou pohromou pre slovenské obyvateľstvo boli tatárske jazdné oddiely, rozlievajúc sa krajom, rabujúc, páliac a vraždiac všetko, čo im prišlo do cesty. Aj v takej ťažkej situácii, v akej sa nachádzali naše kraje na Západnom Slovensku a vo Východnom Rakúsku, napriek nezmernej presile nepriateľa, vojenský génus Karola Lotrinského nedal spať tureckým nájazdníkom. So svojou ustúpil k Jedlersee. Vyčkal vhodnú chvíľu a pohol sa na Bratislavu, kde 31. júla rozdrvil Tökölyho armádu. Odtiaľ svojou jazdou a Lubomierskeho kavalériou bránil Tatárom v nájazde na Moravu. Došlo k viacerým potýčkam, mimo iného i pri Bisambergu.

Dva mesiace sa Viedeň bránila nepriateľskej presile. Odolala len vďaka tomu, že bola dobre opevneným mestom a na čele obrany stáli vynikajúci a statoční velitelia. Vojenským veliteľom bol generál Ernst Starhemberg. Veliteľom civilnej obrany bol Zdeněk Kašpar Kaplíř zo Sulevic. Viedeň bránilo 11 000 vojakov, 5 000 príslušníkov mestskej stráže a silné delostrelectvo. O hrdinstve obrancov sa už veľa popísalo. Bránil sa cez celý júl i august a ku koncu po dvoch mesiacoch neustálych bojov počet obrancov klesol na 5 000. Všetkých posilňovalo vedomie, že ak sa neubránia, čaká ich ťažký masaker, nepredstaviteľné násilie, smrť alebo potupné otroctvo.

Turecká armáda za najvýhodnejšie miesto na prelom obrany vybrala juhozápadné miesta v okolí bástí Löbl a Burg. Tu sa začalo so zemnými a minerskými prácami. Najkrutejšie boje sa zväčšovali o dobytí ravelínu (pred baštami vysunutého opevnenie). Bojovalo sa aj v podzemí v podkopoch. 3. septembra Turkom sa podarilo dobyť ravelín. Dobyli obranné prístavky okolo oboch bástí a boli už vlastne pripravení na generálny útok a zaujatie mesta. A pomoc zvonku neprichádzala. Až 12. septembra začuli zdecimovaní

obrancovia a v beznádeji sa topiace obyvateľstvo dunenie rakúskeho a spojeneckého delostrelectva pri útoku na turecké pozície. Do sréca sa vliala nová nádej. Pomoc prichádzala, ale nebude to už neskoro? Na adresu Poliakov sa hovorí, že prišli na bojisko neskoro, podvečer. Áno, lebo Sobieski zvolil takú taktiku, akú zvolil. Prišli podvečer, ale včas a vyrazili do útoku z takej strany, kde ich nepriateľ, sústrediac sily proti útočiacim armádam rakúskym a ríšskym, nečakal. Ale nepredbehajme udalosti...

Poľské sily a rozhodujúci úder

Na vedenie vojny mimo územia Poľska bolo potrebné odsúhlasenie sejmom. Keď sa tak stalo, kráľ mal k dispozícii iba 12 000 mužov v zbrani. Ďalších bolo treba získať novými odvodmi. Nebolo peňazí. Peniaze od rakúskeho cisára prišli v júni. Keď sa Turci rozhodli tiahnuť na Viedeň, Sobieski kázal zhromažďovať vojsko do Krakova. 16. júla dorazil posol z Viedne s prosbou o pomoc. 18. júla Sobieski sa pohol s celým dvorom do Krakova. Na ceste sa zastavil v Čenstochovej na Jasnej gore. Pod tlakom Rakúšanov a pápeža vyrazil Sobieski s 27 000 vojakmi, z nich 25 eskadronami husárov a nečakajúc na omeškaných Litovcov vyrazil úrychlene cez Sliezske a Moravu k Viedni.

Dňa 3. septembra spojenecké vojská sa stretli v Tullne nad Dunajom. Tam Ján III. Sobieski prevzal velenie nad celou spojeneckou armádou, ktorú tvorili oddiely rakúske, nemecké a poľské v počte 67 000 vojakov, z toho 31 000 jazdy. Bol prijatý jeho operačný plán. Vojská sa koncentrovali na pravom brehu Dunaja na rovine pod Tullnom. Úlohou rakúsko-nemeckých vojsk bolo udierať na Turkov cez homatý terén pravého brehu Dunaja,

viazať najväčšie sily protivníka a zatlačiť ho smerom k obkľúčenej Viedni. Poľské vojsko ako celok so 14-tisícovcov jazdou Sobieski za pomoci miestnych sprievodcov smeroval tajne mimo ciest Viedenským lesom a táto preprava ľudí, jazdy a materiálu (26 rozobraných diel) trvala dva dni.

Pamätaná bitka začala ráno 12. septembra. Nemci a Rakúšania bojovali na ľavom krídle na svahoch hôr medzi Kahlenbergom a Leopoldbergom bezprostredne pri Dunaji. Poliari sa predierali porastom a vinicami ďalej na západ. Trvalo im to dlho, kým sa dostali na okraj lesa. Neskoro popoludní sa pred nimi objavila dolina riečky Viedenky a horizont ožarovali záblesky delostreleckej paľby. Práve tu nemali Turci väčších síl, lebo odtiaľto nečakali úder. Ako sa možno dočítať z denníka Jakuba, najstaršieho syna Sobieskeho, kory sprevádzal otca a z prác poľských historikov, Sobieski najskôr poslal dopredu jednu silnú jednotku jazdy na prieskum terénu a kontakt s nepriateľom. Podarilo sa jej cvalom preraziť pomedzi tureckými stanovišťami, vzbudzujúc poplach a zmätok. Považujúc to za hlavný úder nepriateľa, Kara Mustafa poslal na nich silný oddiel svojej jazdy, ktorá prenasledujúci preredený rady poľských husárov vpadla na pokračujúci les do dobre cielenej delostreleckej paľby Poliakov. Sobieski využil zmätok v tureckej jazde po úniku poľského protivníka do lesa a dal povel na generálny útok. To už bola šiesta hodina popoludní a turecké sily boli už hodne vyčerpané celodenným bojom.

Do útoku najskôr zvolna, potom cvalom sa vyrútili pluky dvoch hejtmanov Stanislava Jablonovského a Mikolaja Sienawského a pomedzi nich pluky pod vedením kráľa i nemecká jazda a preleteli ako smršť terén od okraja Viedenského lesa až po riečku Viedenku

Juraj Selepčeni-Pohronec

zmetúc všetko, čo sa im postavilo do cesty. Treba však dodať vážnu okolnosť, ktorú uvádzajú všetky historické príručky: Sobieskeho jazda zaútočila z najmennej chránenej strany a smerom na hlavný stan Kara Mustafu. Keď ten padol, dali sa na útek najskôr tatárska jazda, potom strážne oddiely tábora, potom oddiely janičiarskej pechoty zo zákopov, nakoniec mal čo robiť i Kara Mustafa, aby nepadol do rúk „neveriacich“. To mu však nepomohlo.

Epilóg

Viedenská porážka Turcov v roku 1683 bola naozaj začiatkom konca tureckého panstva v Európe. Víťazná spojenecká armáda hnala Turkov až k Štúrovu (Parkan), kde turecká armáda opäť utrpela porážku. V roku 1685 cisárska armáda oslobodila Ostrihom a Nové Zámky, v roku 1686 bol oslobodený Budín, a tak bo-

li osmanskí Turci a ich armády vytlačané z Uhorska a Sedmohradska až po uzatvorenie Karlovačkej mieru v r. 1699.

Tejto historickej udalosti, ktorej 325. výročie si tohto roku pripomínáme, by sme nevenovali takú pozornosť, keby nemala taký veľký význam pre Slovensko a pre všetky, najmä balkánske porobené národy, ktoré takmer po dve storočia znášali hlavnú ťarchu všetkých bojových ťažení, maďarských stavovských povstaní, trestných výprav a presunov armád. Počas kuruckých vojen hlavnú ťarchu znášalo Horné Uhorsko, teda Slovensko. Bitka pri Viedni prispela k pádu Imricha Tököliho, ktorý ako vazal sultána nesplnil svoju úlohu a nezastavil presun Sobieskeho armády k Viedni. Hneď v nasledujúcom roku po bitke pri Viedni utrpel Tököliho kuruci porážku pri Prešove. Po tomto neúspechu Turci Tököliho dokonca uväznili, zvalujúc svoju porážku pod Viedňou aj naňho. Mal šťastie, že ho ako verného sluhu nový veľkovezir nevydal Viedni, ale mu umožnil dožiť v Turecku aj s rodinou. Nezaslúžil si to, pretože aj po viedenskej bitke zostal verným vazalom Istanbulu a v službách sultána sa dopustil nových zločinov. Ide najmä o jeho pomoc, ktorú poskytol Turkom pri potlačení protitureckého ľudového povstania v Bulharsku v roku 1688, čo patrí k najtemnejším stránkam jeho dobrodružného života. Zato jeho stúpenici v Prešove to vytrpeli aj zaňho a v 1687. roku 20 mesácnov bolo obvinených, že udržiavali styky s Tököliho manželkou a boli popravení.

Veľké víťazstvo nad Turkami pri Viedni je spojené aj s menom veľkej osobnosti slovenského pôvodu tých čias - Juraja Selepčeniho-Pohronca zo Slepčian neďaleko Nítry. Jeho meno sa v Encyklopédii Slovenska spomína iba v súvislosti s jeho výtvarným talentom ako meďorytca, autora slávnych portrétov P. Pázmaňa, Ferdinanda IV. a Leopolda I. (i vlastného

autoportrétu), čo však bola počas jeho plodného a dobrodružného života iba podružná záležitosť. Jeho historický životopis a zhodnotenie jeho historického prínosu pre Habsburské mocnárstvo i celú Strednú Európu nie je dodnes spracované slovenskou historiografiou. Preto je aj u nás málo známe, že ide pôvodne o chudobného sirotu, ktorej prirodzenú bystrosť a nadanie si povšimli bohatí príbuzní a dali ho vyštudovať. S podporou Petra Pazmaňa dosiahol najlepšie vzdelanie v Ríme a pre svoje nadanie a pracovitost' mal aj rýchly postup v cirkevnej kariére. Jeho genialita sa mohla naplno rozvinúť až vo vysokých cirkevných a štátnických funkciách. V roku 1648 bol menovaný nitrianskym biskupom. V roku 1666 sa stal ostrihomským arcibiskupom a o rok neskôr námestníkom kráľa a kancelárom. V službách Viedenského dvora plnil významné diplomatické poslanca, najmä v rokovaniach s Istanbulom. Spolu s pápežom Inocentom XI. sa najviac zaslúžil o vytvorenie protitureckej koalície a o konečnú porážku Turkov pod Viedňou. Na sformovanie a udržiavanie protitureckých vojsk venoval okolo pol milióna zlatých. Je nositeľom titulu „Záchranca Viedne“, pretože na obranu mesta venoval všetko striebro ako aj potraviny zo svojich rozsiahlych českých a moravských majetkov v hodnote okolo 170 000 zlatých. Bol aj hybnou silou protireformácie a ako neurodzený Slovák nebol obľúbený u maďarskej šľachty. Zomrel vo svojom moravskom sídle v Letovicach a pochovaný je v Mariázelli. Kto iný, ak nie my Slováci, si bude pripomínať jeho zásluhu o Habsburské cisárstvo, o porážku Turkov pri Viedni, o novú Európu XVIII. storočia, na sklonku ktorého vystúpili opäť na scénu dejín aj Slováci a začali tvoriť svoju vlastnú kultúru a zvyrazňovať svoju národnú identitu?

EMIL VONTORČIK

Keď išiel prezident Havel na svoju prvú oficiálnu návštevu Spojených štátov, usporiadali Američania veľký koncert, ktorý organizovala Jane Fondová. Na tom koncerte vystúpil aj Paul Newman, ktorý tam vystúpil a priznal sa, že aj on si odsedel dva dni v base keď urobil nejaký priestupok. Keď sa vrátil prezident Havel zo svojej návštevy USA na letisku v Prahe novinárom s hrdosťou oznámil, že americký filmový herec Paul Newman mu povedal, že korene má v Čechách. Možno to niekoho prekvapilo aj preto, že Maďari sa usilovali Paulovi Newmanovi vnuknúť maďarský pôvod, lebo jeho matka Theresa (Tereza) Fetzlová (Fecková) má v rodnom liste napísané, že sa narodila v meste Homonna, čo je len maďarský názov Humenného.

Prababka Paula Newmanova pani Hocmanová a jej dve dcéry žili v obci Ptičie pri Humennom. Jedna z nich Mária sa vydala za pána Fecka a mala s ním dve deti Teréziu a Michala. Pán Fecko odišiel do Ameriky, Mária zomrela a o Teréziu a Michala sa starala babka Hocmanová. Otec sa v Amerike druhý raz oženil a Michalom cestovali za ním. Po čase sa Terézia vydala, ale nebolo to šťastné manželstvo, tak sa vydala druhý raz za pána Neumana, Íra, obchodníka so športovým tovarom. S ním mala dve deti - Arthura (stal sa z neho filmový producent) a Paula. Žili na okraji Clevelandu, kde bolo veľké stredisko slovenských prisťahovalcov. Paul sa narodil 26.1.1925. Keď dorastal vystriedal viacero povolání, ale obchod so športovým tovarom ho nelákal. Po skončení strednej školy v roku 1942 odišiel na vojnu v Tichomorí a po vojne študoval na univerzite v Kenyone. Tam sa venoval študentskému divadlu, zrejme to bol vplyv matky, ktorá bola amatérska herečka. V roku 1949 sa oženil s herečkou Jaquelinou Witteovou, s ktorou mal dve dcéry a syna Scotta, ktorý v roku 1978 vo svojich dvadsiatich ôsmich rokoch zomrel po nadmernom požití drog a alkoholu. S druhou ženou, herečkou Joanou Woodwardovou, má tri dcéry. Keď nakrútil svoj prvý film Strieborný kalich v roku 1954 a po istom čase sa premietal v televízii, dal Newman do denníka Los Angeles Times inzerát tohto znenia: „Paul Newman sa ospravedlňuje na celý tento týždeň divákovi ve-

černého programu televízie.“ Paul Newman bol spokojný až so svojim tretím filmom Niekto tam hore ma rád. My si ho pamätáme najmä z filmov Mačka na rozpálenej streche, Sladký vták mladosti, Hombre, Frajer Luke, Stanica WUSA, Podraz, Pevnosť Apačov v Bronxu, Rozsudok a Harry a syn. Najviac sa zapísal do našej pamäte s filmom Frajer Luke a Podraz. Film Harry a syn je fiktívny film o ňom a jeho synovi. Málokomu sa tak podarilo stotožniť s filmovou postavou a reálnym životom ako Paulovi Newmanovi. Paul Newman bol naozajstny frajer. Frajer preto, lebo si žil svoj život, dráždil Hollywood svojimi postojmi proti jadrovej vojne, strážil si svoje súkromie, bol úspešným automobilovým pretekárom a navyše provokoval filmovú kolísku tým, že sa angažoval v potravinárskom priemysle Paul Newman Own salad dressing, čokoláda, káva, bio-jogurt. Na obale týchto výrobkov figuruje so svojou dcérou Nataliou. V roku 1986 mal z tohto obchodu zisk 24 miliónov dolárov. Celý zisk venoval na verejné charitatívne účely, bol štedrým prispievateľom Greenpeace, založil nadáciu Scotta Newman na pomoc mladým narkomanom, a venoval sa aj postihnutým deťom. Napr. v nov. 2002 vyzbieral 2 milióny dolárov pre organizáciu Hole In The Wall, ktorú sám zakladal, na podporu chorých detí. Je neuveriteľné, že predvlani vyšla životopisná kniha jeho fotografií Paul Newman: A Life in Pictures od Pierre-Henri Verlhaca.

Bol preto najväčším frajerom Ameriky, lebo nefrajersky išiel proti konvenciám filmových hviezd a Hollywoodu. Sme radi že to bolo mož-

Zomrel najväčší frajer Ameriky

no aj preto, lebo v jeho žilách kolovala slovenská krv. Vo viacerých jeho postojoch vidieť slovenský naturel napr. jeho manželstvo vydržalo 50 rokov a aj keď vyhlásil: „Chcem zomrieť doma“. V Humennom dodnes žije sesternica matky Paula Newmanova, Terezie Anna Sedlářová. Na Slovensku Paul Newman najmä v obci Ptičie mal viacero príbuzných. Zomrel 26. septembra 2008 v jeho dome vo Westport, Connecticut, na rakovinu.

K jeho smrti sa vyjadrili viacerí politici, napr. Bill Clinton uviedol: „Paul je americkou ikonou, filantropom a vzorom každého dieťaťa“.

FILMY PAULA NEWMANA 2006 - Autá (animovaný film) - Burák a Bludička (animovaný, krátkometrážny, videofilm) - 2005 - Empire Falls (TV film) - americká televízna cena Emmy a Zlatý glóbus, obe za najlepší herecký výkon vo vedľajšej roli - 2003 - Our Town (TV film) - 2002 - Road to Perdition (Cesta do zatratenia) - nominácia na Oscara, najlepší herec vo vedľajšej roli - 2000 - Balík peňazí - 1999 - Odkaz vo fľaši - 1998 - Súdruh - 1994 - Nie som žiaden blázon - nominácia na Oscara, najlepší herec v hlavnej roli; Strieborný medveď na Berlinale - Zások - 1990 - Pán a pani Bridgeovci - 1989 - Blažene - Tlstocho a Chlapček - 1986 - Farba peňazí - ocenený Oscarom, najlepší herec v hlavnej roli - 1984 - Harry a syn - 1982 - Come Along with Me (TV film) - Rozsudok - nominácia na Oscara, najlepší herec v hlavnej roli - 1981 - Bez zášte - nominácia na Oscara, najlepší herec v hlavnej roli - Pevnosť Apačov v Bronxu - 1980 - Keď sa čas naplnil - 1979 - Kvintet - 1977 - Tvr-

dá hra - 1976 - Buffalo Bill a Indiáni - Nemý film - 1975 - Návrat Lew Harpera - 1974 - Sklenené peklo - 1973 - Mackintoshov človek - Podraz - 1972 - Vreckové - Život a doba sudcu Roy Beana - 1971 - Sometimes a Great Notion (Tak ma niekedy napadá) - 1970 - Stanica WUSA - 1969 - Butch Cassidy a Sundance Kid - Winning (Víťazstvo) - 1968 - Tajná vojna Harryho Frigga - 1967 - Frajer Luke (Cool Hand Luke) - nominácia na Oscara, najlepší herec v hlavnej roli - Hombre - 1966 - Harper - Roztrhaná opona - 1965 - Lady L - 1964 - Dolárové manželstvo - The Outrage (Zneuctenie) - 1963 - Hud - nominácia na Oscara, najlepší herec v hlavnej roli - A New Kind of Love (Nový druh lásky) - The Prize (Cena) - 1962 - Hemingway's Adventures of a Young Man (Hemingwayove dobrodružstvo mladého muža) - Sladký vták mladosti - 1961 - Hazardný hráč - nominácia na Oscara, najlepší herec v hlavnej roli; získal britskú filmovú a televíznu cenu BAFTA - Parížske blues - 1960 - Exodus - From the Terrace (Z terasy) - 1959 - Chlapci z Filadelfie - 1958 - Dlhé horúce leto - cena za najlepšieho herca na MFF v Cannes - Mačka na rozpálenej plechovej streche - nominácia na Oscara, najlepší herec v hlavnej úlohe - Billy Kid - Rally 'Round the Flag, Boys! (Ku mne, chlapci!) - 1957 - The Helen Morgan Story (Príbeh Heleny Morganovej) - Until They Sail (Než vyplávajú) - 1956 - Niekto tam hore ma rád - The Rack (Škripec) - 1955 - Appointment with Adventure (TV seriál) - 1954 - Producers' Showcase (TV seriál) - The Silver Chalice (Strieborný kalich) - 1953 - The United States Steel Hour (TV seriál) - 1951 - Tales of Tomorrow (TV seriál) - 1949 - The Aldrich Family (TV seriál) RÉŽIA - 1987 - The Glass Menagerie (Sklenený zverinec) - nominácia na Zlatú palmu na MFF v Cannes - 1984 - Harry a syn - 1980 - The Shadow Box (Krabica tieňov; TV film) - 1972 - Vplyv gama lúčov na mesiacik zahradný - nominácia na Zlatú palmu na MFF v Cannes - 1971 - Sometimes a Great Notion (Tak mi občas napadá) - 1968 - Rachel, Rachel - nominácia na Oscara za najlepší film, Zlatý glóbus za réžiu

JÁN VLNKA

KULTÚRA

dvojtyždenník závislý od etiky
Vydáva Factum bonum, spol. s r. o. - Adresa
vydavateľstva a redakcie: Sološnícká 41,
841 05 Bratislava. Tel./fax: 02/654 12 388.

Redakčná rada: Július Binder (predseda), Anton Hlinka, Richard Marsina, Tibor Kovalik (Kanada), Vladimír Kubovčík. - Šéfredaktor: Teodor Križka. - Cena jedného čísla je 29,- Sk (0,93 €) - Stánkový predaj: Mediaprint-Kapa, Pressegrasso, a. s. Objednávky na predplatné prijíma každá pošta a doručovateľ Slovenskej pošty. Objednávky do zahraničia vybavuje Slovenská pošta, a. s., Stredisko predplatného tlače,

Námestie slobody 27, 810 05 Bratislava 15, e-mail zahraničného predplatného: zahranična.tlac@slposta.sk - Telefonické predplatné: 02/54418102 alebo 02/54418091 - Registračné číslo 1810/97. - Nevyžiadané rukopisy nevraciam. E-mail: redakcia@kultura-fb.sk - www.kultura-fb.sk - Tento ročník vychádza s príspevkom Ministerstva kultúry SR - ISSN 1335-3470 (tlačné vydanie) ISSN 1336-2992 (online)

Páter Ján Dornič

Páter Ján Dornič pochádza zo Slovenska, v USA ho volajú Ivan Dornik. Učil na Pittsburskej univerzite, zakladal tam katedru slovenského jazyka a literatúry, prvý svojho druhu na americkom kontinente. Teraz pôsobí v Baltimore, kde založil niekoľko dobročinných organizácií.

- Otec Dornič, odkiaľ pochádzate, kde ste strávili svoje detstvo a študentské roky?

- Narodil som sa v Ujaku na Východnom Slovensku Dedina sa premenovala na Údol, lebo za Slovenského štátu si každý myslel, že to je Ujak, čo po maďarsky znamená nové, a vtedy bol môj otec komisár v obci. Tá zmena prišla za môjho otca a on sám nevedel, prečo nastala. Slováci chceli očistiť slovenčinu od maďarských vplyvov. Keď som šiel do Juhoslávie, dozvedel som sa, že tento názov nepochádza z maďarčiny, ale ide o chorvátske slovo, lebo to bol pozostatok Bielych Chorvátov, ktorí sa vysťahovali z tejto oblasti na Balkán, už neviem v ktorom storočí, to bolo iste viac než tisíc rokov. Čiže Ujak znamená ujec alebo ujko a bolo by dobre, keby sa to znovu menovalo Ujak, a nie Údol, lebo ide o historický názov, mali by sme zachovať nejaké pamiatky na Bielych Chorvátov, ktorí sa od nás vysťahovali a odišli na Balkán. A povedali mi ešte, keď som bol v Juhoslávii, že moje meno Dornič je ich meno. V Juhoslávii bolo veľa takých mien, každý si myslel, že som Chorvát.

- Ako a kedy ste sa dostali do USA? Prečo ste sa tam rozhodli zostať a aké boli vaše začiatky? Mali ste tam nejakých priateľov?

- Najväčšia príčina, prečo som stále chcel odísť do USA? Sestra z matkinej strany bola v Amerike, jej dvaja bratia boli tiež v Amerike a na Slovensku nebol nik zo strany mojej matky, tak som chcel ísť za nimi, lebo moja matka zomrela keď som mal 6 rokov. Ťahal ma do Spojených štátov, aby som bol s rodinou, lebo môj otec sa potom, asi o štyri roky, oženil. Mal obchod v Údole (Ujaku) a veľa času pre nás deti nemal, preto som si myslel, že mi bude v Amerike lepšie. A pretože komunistický režim nás nepúšťal do zahraničia, rozhodli sme sa s ďalšími kamarátmi, že pôjdeme do Juhoslávie. Potom som prešiel do Rakúska, odtiaľ do Nemecka a v Nemecku som dostal papier od môjho ujka z Passaiku v New Jersey, ktorý ma sponzoroval, keď som prišiel do Ameriky. Od toho času som v Amerike a stal som sa občanom USA, vysvätili ma tu aj za kňaza, skončil som tu aj školy. Skončil som katolícku univerzitu, Duginesne univerzity v Pittsburghu, získal som master degree, potom som si urobil doktorát na univerzite Drew university in Madison v New Jersey a odvtedy pôsobím ako gréckokatolícky kňaz. Pôbil som v Californii, v Pennsylvánii, asi 50 míľ od Pittsburghu, potom som prešiel do Baltimore, kde som vybudoval dom dôchodcov so 110-mi bytmi, vybudoval som pre chorých dom sv. Jána, resp. nursing dom, aj teraz máme 3 domy pre homeless, teda pre bezdomovcov.

Kňaz sa musí starať o ľudí

Muž z Lemka

- Boli ste zakladateľom katedry slovenčiny a slovenskej literatúry v Pittsburghu. Povedzte niečo o tom a prečo ste odišli z dobre vybudovanej katedry? Aký bol záujem o túto špecializáciu zo strany študentov, ako sa uplatnili v praxi?

- Predovšetkým som to nechal preto, lebo už sme urobili, čo sme mali urobiť. A mojím cieľom nebolo byť profesorom, ale byť kňazom. Vedeli sme, že Slováci nemali žiadnu katedru na Americkej univerzite, tak sme založili katedru slovenského jazyka a ja som to chápal tak, že práca bola urobená pre našich ľudí, aby sa mohli učiť slovenčinu a slovenskú literatúru. Bola tam profesorka poľského jazyka, ktorá bola prepustená a na jej miesto dali anglického profesora učiť poľštinu, preto sme na znak protestu viacerí opustili univerzitu, lebo sme to považovali za diskrimináciu tejto profesorky. Ale najhlavnejšia príčina bola tá, že som chcel zostať kňazom, a nie profesorom do konca života.

- Kedy ste boli naposledy na Slovensku a ako by ste hodnotili súčasné smerovanie SR?

- Naposledy som bol na Slovensku minulý rok, pravda, situácia sa veľmi zmenila, Slovensko je v EÚ, ale podľa môjho názoru to nie je najlepšie pre budúcnosť Slovákov, slovenský jazyk a slovenský národ a Slovanov všeobecne. Všade, kde som sa obrátil, boli anglické nápisy, čo bolo dobré pre mňa, lebo ja anglicky viem, ale celá orientácia vo východnej Európe už nie je slovanská, ale viac sa orientuje na západ, to znamená na nemeckú kultúru a slovenskú nechcú spomínať, ani poznať.

- Panslavizmus - znamená v pôvodnom význame hnutie za zjednotenie všetkých Slovanov. Aký význam má podľa vás panslavizmus v 3.- tisícročí, v súčasných demokratických podmienkach, na tomto kontinente? Ako vnímajú panslavizmus americkí Slováci?

- Panslavizmus ako taký neexistuje ani v Amerike. Zorganizoval som panslovanskú konferenciu pred 20-mi rokmi pre ľudí v Amerike. Pracovali sme spolu, aby sme niečo dosiahli, ale niektorí, čo sem prichádzajú, sa sami orientujú, aby boli Američania. Tu už poľštinu, ruštinu, ukrajinčinu nepestujú a v Amerike sa panslavizmus nezachová, tu sa všetko amerikanizuje. Ale doma v Európe, tam by sa dalo pracovať na tom, aby sa to zachránilo pre budúce generácie.

- Ste vedúca osobnosť rusínskeho hnutia, dalo by sa povedať, že idete po stopách Alexandra Duchnoviča. Aké sú vaše ciele?

- Ani neviem, či som predstaviteľ Rusínov, pretože najviac som sa staral o to, aby Slováci viacej dostali, lebo Rusíni majú svojich biskupov v Amerike, nepotrebovali žiadnu pomoc. Pomoc potrebovali Slováci, lebo nikto sa nestaral, aby tu slovenčina bola na univerzite a

aby sa gréckokatolíckym Slovákom dostala pomoc. Bola tu skupina gréckokatolíckov Slovákov, čiže to bol môj cieľ, aby sme sa zorganizovali, aby aj Slováci a gréckokatolíci mali niečo svoje, lebo inak by to nik neurobil. A aj môj biskup, ktorý bol vymenovaný Vatikánom, kardinál Krol, bol kritizovaný rusínskymi biskupmi za to, že sa stal pre slovenských gréckokatolíckov administrátorom, potom sa musel pre túto kritiku vzdať,

rat' viac, než sa starajú politickí činitelia. Lebo to je poslanie cirkvi a kňaza.

- Založili ste domov st. John's s asistenčnými službami. Porozprávajte niečo o tom. Akú má kapacitu, komu bude toto zariadenie slúžiť a aké služby tam možno očakávať?

- Kapacita v Lemko zariadení je 110 bytov a ešte stále potrebujeme viac, lebo niektorí ľudia čakajú rok aj viac, aby sa sem dostali, a preto plánujeme ešte budovať ďalšie. A to aj vo Svätom Jáne. Tam máme licenciú na 32 pacientov, a to je dosť málo a tiež máme bezdomovcov, ktorí potrebujú pomoc a plánujeme otvárať ďalšie domy, aby sme mohli čerpať fondy, lebo ako viete, všetko je drahé a ceny sa dvíhajú.

- Staráte sa o ženy v tiesni, ale aj o bezdomovcov. Dovoľte mi povedať, že ste doslova na rukách priniesli skrehnutého bezdomovca do nemocnice Johns Hopkins, neskôr ste ho ubytovali vo svojom zariadení a tento prípad nie je ojedinelý.

- Máme tu ľudí, o ktorých sa o nich nikto nestará. Posiela nám ich z ulíc nielen polícia, ale posielajú nám ich aj z Bieleho domu. Jedna žena nemala prácu, lebo ju domáci vyhodil na ulicu. Najprv bola v dome pre bezdomovcov, keď jej nik nerozumel, držali ju za blázna, preto sa rozhodla, že pôjde do Bieleho domu, aby jej prezident Spojených štátov pomohol. Keď ju polícia na schodoch Bieleho domu zastavila a keď povedala slovo „Ukrajina, Ukrajina“, lebo to bola žena z Ukrajiny a pretože jej nerozumeli, telefonovali na Ukrajinskú rádiovú stanicu a tá sa rozhodla zavolať ukrajinskému kňazovi vo Washingtone, ktorý povedal, že oni takýto domov nemajú, ale aby zatelefonovali do Baltimore, že my máme takéto zariadenie. Keď volali z Bieleho domu, pomyslel som si, že to je nejaký žart. Rozhodli sa poslať ju taxikom k nám. Ubytovali sme ju a dali jej prácu. A takýchto prípadov máme veľa.

čize ja som urobil viac pre Slovákov, než pre Rusínov.

- Poznáte životné podmienky Rusínov v rôznych krajinách. Vedeli by ste porovnať pomery Rusínov na Slovensku a v iných stredoeurópskych krajinách, napr. v Poľsku, Maďarsku, Srbsku, Rumunsku a na Ukrajine?

- Na Slovensku je to lepšie než v iných krajinách, napr. v Juhoslávii. Rusíni sú veľmi malá skupina, v Poľsku ako viete, Rusínov Lemkov po vojne vyhnanili na nemecké zeme a niekde na Ukrajinu, čiže tam komunisti Rusínov zničili, na Slovensku majú voľnú ruku, môžu sa organizovať. Zlé je to, že sa tiež rozdvajili, že jedna skupina chce byť rusínska, druhá ukrajinská, je medzi nimi konkurenčný boj. Lepšie by bolo, keby Slováci všeobecne Rusínom pomáhali, aby si zachraňovali tú starú slovanskú kultúru, lebo Rusíni na Slovensku si zachovali najstaršiu slovanskú kultúru. Preto by malo byť v záujme Slovákov, aby nielen rusínsky dialekt a jazyk, ale aj jazyky, ktoré sa zachovali v dialektoch, napr. na východnom Slovensku alebo niekde na strednom Slovensku, alebo v okolí Nitry, boli zachované v rámci našej národnej kultúry.

- Pomáhať ľuďom všetkých kategórií, bez ohľadu na vek, pohlavie, rasu, náboženstvo, či majetkové pomery, je vlastne pracovnou náplňou kňaza. Pre vás sa to však stalo poslaním. Ako sa človek dopracuje k takej úrovni filantropie?

- Dobrý kňaz musí byť ten, kto pomáha. Kristus nám dal také zákony, že sa máme starať o ľudí, on nás to učí a aj kňaz musí takto robiť. Ja si pamätám zo školy, keď nám komunisti hovorili, že v Moskve, keď mali dekabristi revolúciu, kňazi debatovali o tom, akú farbu rúcha majú mať a ľudia demonštrovali, lebo nemali prácu a nemali chlieb. Vtedy som si pomyslel, že kňaz sa musí o ľudí sta-

- Hovorí sa medzi krajanmi, že máte na biznis dobrý nos. Kedy sa u vás prejavili podnikateľské vlohy? Aký bol váš prvý podnikateľský počin?

- Nevieam, prečo si ľudia myslia, že keď kňaz buduje takéto domy, že to je biznis, alebo keď buduje takéto sanatórium, alebo keď buduje nursing dom, alebo dom pre bezdomovcov, to nie je biznis. Ja si myslím opačne, že každý kňaz, každá osada, každá farnosť sa musí starať o ľudí. Kto o takom kňazovi hovorí ako o biznismenovi, nečítal bibliu, sväté písmo, aký má byť opravdivý kňaz a ako to má robiť.

- Dňa 22. augusta ste otvárali Slavistické centrum v USA a tiež výstavu slovenských autorov. Čo pripravujete v najbližšej dobe v Slavistickom centre?

- Túto ideu nám dala priateľka Natália, ktorá prišla z Gruzínska. Myslím si, že takýmto spôsobom budeme môcť nielen pomáhať, ale predstavíme tu aj našu kultúru. Lebo veľa Američanov nevie o našej kultúre a myslím, že to je jedna z ciest, ako dostať fondy na budovanie ďalších domovov.

- Máte ešte aj Stodolu, postupne ju rekonštruujete. Aký bol jej doterajší osud a na aké účely ju budete využívať?

- Stodola bola na to, aby sme učili našich ľudí, ale hlavne deti, národnej kultúre, aby sa učili našu hudbu a tance, kultúrne zvyky svojich predkov, ale aby sme zachovali aj časť slovanského umenia tu v Amerike. Takže teraz Stodolu rekonštruujeme a upravujeme, aby sme toto všetko zachovali.

- Ste veľmi zanepřádznený muž, okrem spomínaných humanitárnych a podnikateľských aktivít vykonávate aj svoje kňazské povolanie, teda duchovnú a pastoračnú činnosť. Ako to časovo stíhate? Pomáhajú vám aj dobrovoľníci z radov našich krajanov?

- Máme ľudí, ktorí nám pomáhajú, ale ich máme málo. Verím, že sa to v budúcnosti zmení k lepšiemu, ak budú vidieť rozdiely a aj spoznajú svoju kultúru a svoj cieľ v Amerike. Ide o to, aby sme zachovali čo najviac z jazyka a z kultúry. Práve teraz sa snažíme, aby sme zachovali jeden poľský kostol. Tento kostol biskup zatvoril a my sa snažíme urobiť z neho slovanské múzeum. Dúfam, že niektorí naši biskupi a kňazi nám pomôžu.

- Môžete naznačiť, aké sú vaše plány do budúcnosti?

- Moje najbližšie plány sú založiť už spomínané slovanské múzeum, vybudovať ho, to je jeden z najhlavnejších cieľov, a otvoriť Sokolňu tak, aby bola prístupná každý deň. Vybudovanie a otvorenie slovanského múzea by bolo významným pre kňaza ako ja. Chceme, aby sa to zanechalo mladej generácii, ktorá to veľmi potrebuje.

Zhovárал sa JÁN VLNKA

Kostol svätého Stanislava, ktorý chceli pred rokom zbúrať. otec Dornič usiluje, aby v ňom mohol zriadiť múzeum